

Central blødgøring af drikkevand

Kursus for Danske Vandværker

v. Chefingeniør Peter Borch Nielsen / Krüger A/S

Kursusprogram

1. Introduktion til blødgøring

- *Udbredelse af blødgøring i Danmark og Europa*
- *Hvorfor blødgøring?*
- *Vigtige begreber: Hårdhed og CCPP*
- *Betydning for sundheden*
- *Samfundsøkonomi*

2. Blødgøringsteknikker

- *Princip for blødgøringsanlæg*
- *Metoder til reduktion af kalkudfældning (ikke blødgøring)*
- *Kalkpilleanlæg*
- *Traditionel ionbytning*
- *CARIX ionbytning*
- *Membranfiltrering (LPRO)*
- *Elektrolytisk*

3. Vigtige forhold ved valg og etablering af blødgøringsanlæg

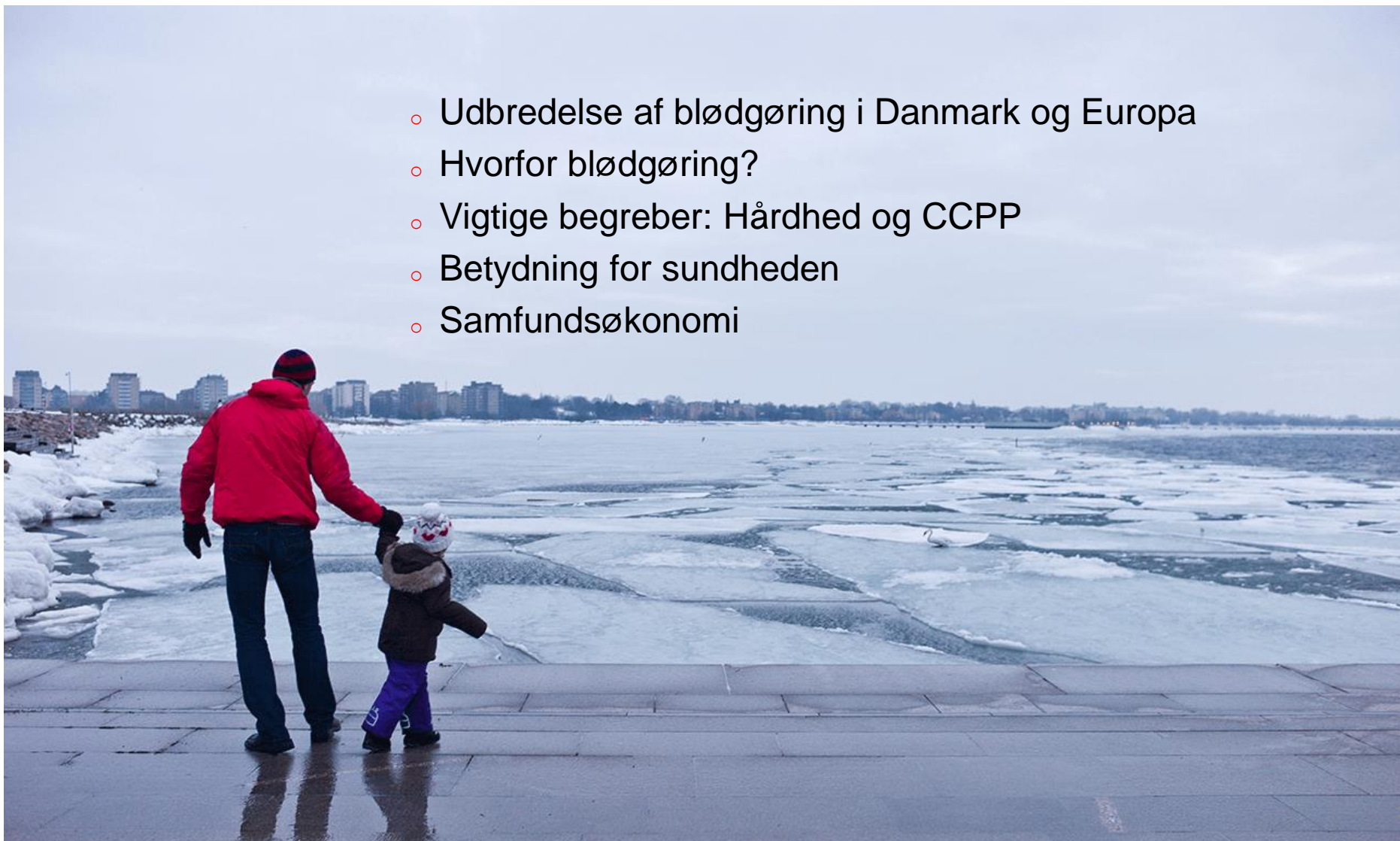
- *Drikkevandskvalitet*
- *Afløbskvalitet*
- *Korrosionsforhold*
- *Pladskrav*
- *Driftspersonale: pasning/uddannelse*
- *Sikkerhed/arbejds miljø*
- *Materialevalg / afsmitning*
- *Myndighedstilladelser*
- *Totaløkonomi*

Introduktion til blødgøring

- Udbredelse af blødgøring i Danmark og Europa
- Hvorfor blødgøring?
- Vigtige begreber: Hårdhed og CCPP
- Betydning for sundheden
- Samfundsøkonomi

Blødgøring udbredelse - eksempler

Kalkpilleanlæg:

Udviklet i Holland i 1970'erne
Meget benyttet i Holland. Desuden en del anlæg i f.eks. Tyskland, Frankrig og enkelte i Sverige, Danmark

Membrananlæg:

Anlæg i f.eks. Danmark, Tyskland, Frankrig, Sverige, Holland

Ionbytning:

Ikke tilladt i Tyskland. Få anlæg i andre lande: f.eks. Frankrig, Sverige, Holland og Danmark.

CARIX:

Kun i Tyskland pt. – forsøgsanlæg i DK

Elektrolyse:

Kun i Frankrig pt. – forsøgsanlæg i DK

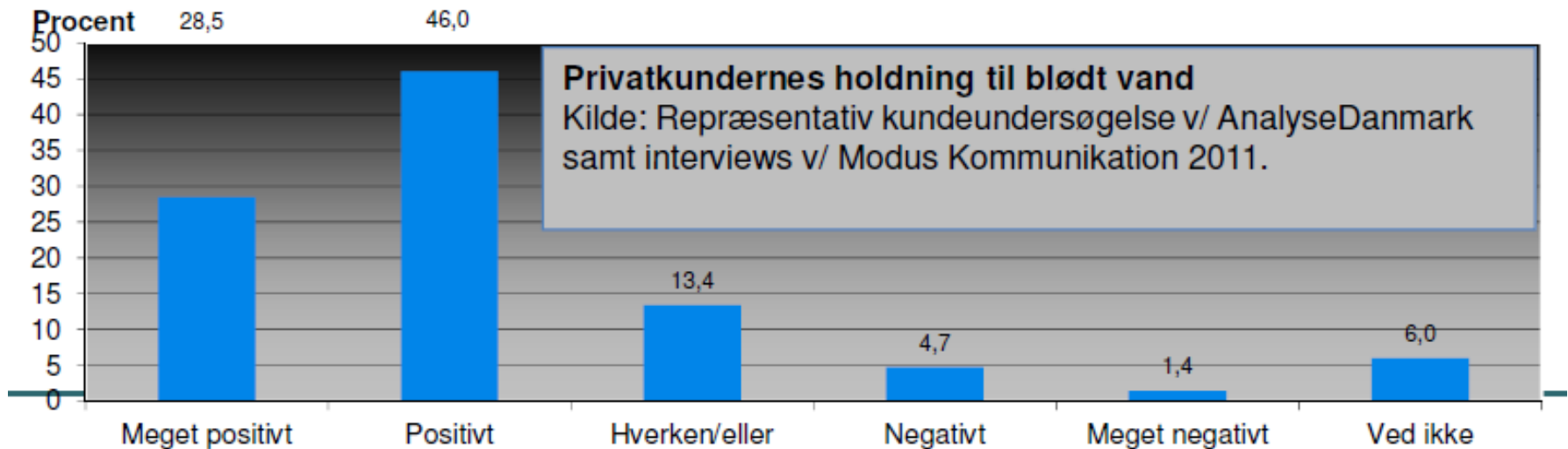
Blødgøring er en kendt og velafprøvet proces i Europa til drikkevandsbehandling

- 1970'erne -: Ionbytning og kalkpille
- 1990'erne -: CARIX
- 00'erne -: Elektrolyse og membranfiltrering

Hvorfor blødgøring ?

- Ønsket af kunder – jf. bl.a. undersøgelser i København og Brøndby
- Private vægter især mindre rengøring og miljøaspekter
- Erhvervskunder og boligforeninger vægter primært økonomi.
- Mange overvejer eget blødgøringsanlæg

Vandets hårdhed i Danmark

Vandets hårdhed måles i tyske hårdhedsgrader (°dH)

Den totale hårdhed bestemmes ud fra indholdet af calcium (Ca) og magnesium (Mg) i vandet:

$$\text{Total hårdhed} = [\text{Ca}] / 7,13 + [\text{Mg}] / 4,35$$

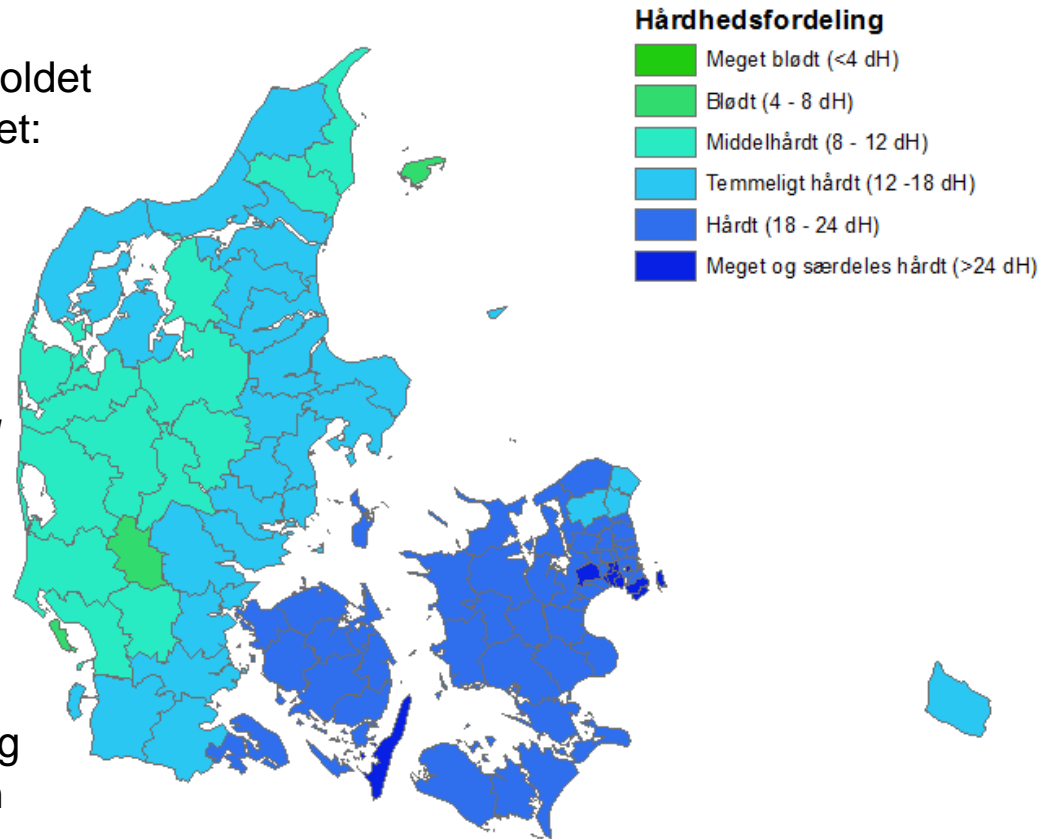
hvor koncentrationen angives i mg/l.

Ex: Ca = 120 mg/l, Mg = 20 mg/l

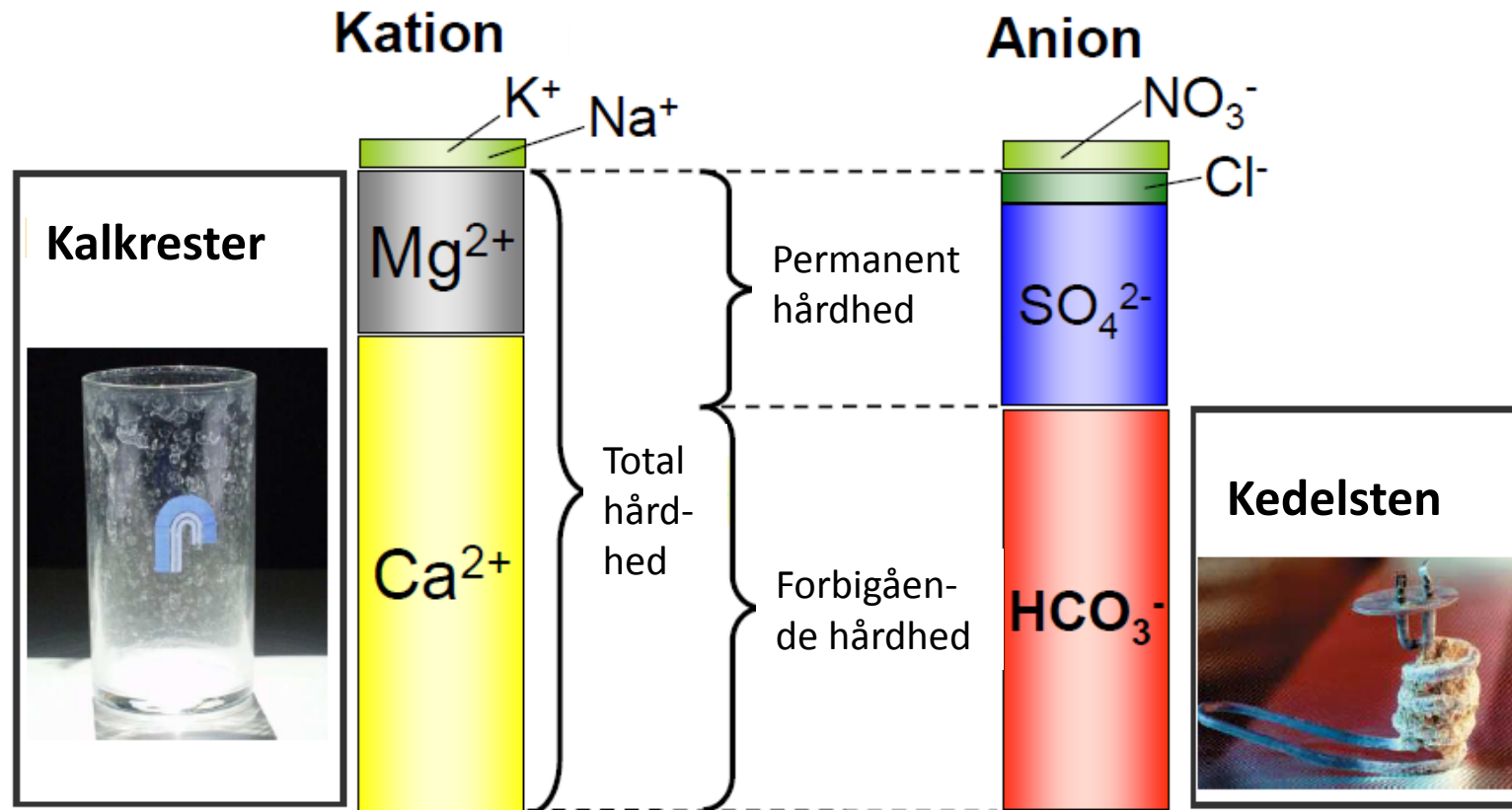
$$\text{Total hårdhed} = 120/7,13 + 20/4,35 = 21,4^\circ\text{dH}$$

I Danmark og udlandet blødgøres vand typisk til 6 – 12 °dH.

Ingen direkte krav til indholdet af calcium og magnesium i drikkevands-bekendtgørelsen (BEK 1068, Bekendtgørelse om vandkvalitet og tilsyn med vandforsyningsanlæg)

Hårdhed definitioner

Total hårdhed = Forbigående + permanent hårdhed

Kalkfældningspotentiale - CCPP

Kalkfældnings-potentialet = CCPP (Calcium Carbonate Precipitation Potential)

CCPP er en beregning der viser, hvor meget kalk der kan fælde ud i vandet. Beregnes med special-programmer, som er tilgængelige på nettet.

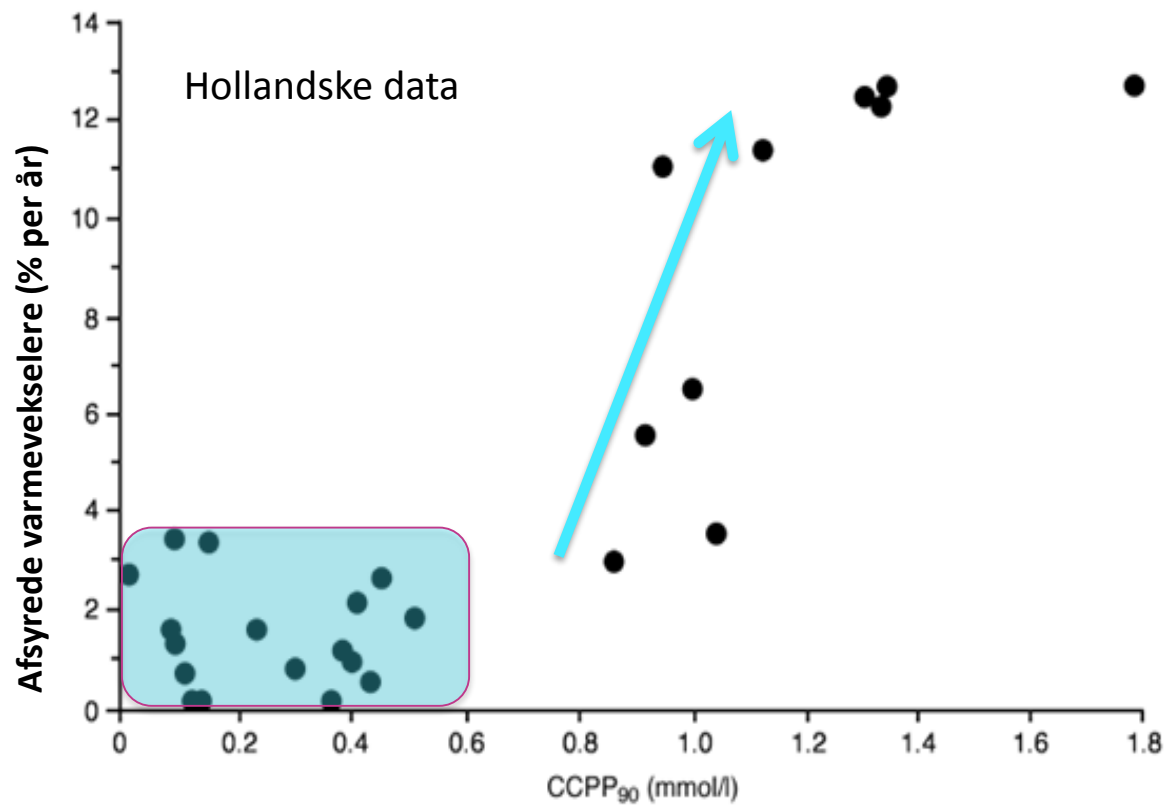
Vandets indhold af bl.a. calcium, magnesium, bikarbonat, pH og temperaturen har betydning for CCPP. Stigende værdier giver stigende CCPP.

CCPP₉₀ ønskes typisk under 40 - 60 mg/l kalk ved 90 grader C for at forbrugerne ikke oplever gener med kalkudfældninger (erfaringer fra Holland og Tyskland).

Ingen direkte krav til CCPP₁₀ i drikkevands-bekendtgørelsen (BEK 1068, Bekendtgørelse om vandkvalitet og tilsyn med vandforsyningsanlæg), men vandet må ikke være aggressivt = kalkopløsende = CCPP₁₀ < 0 mg/l

CCPP målinger i Holland

Kalkfældning og hårdhed

- Lavere hårdhed =

- *Mindre saltforbrug*
- *Mindre sæbeforbrug*

- Lavere kalkfældningspotentiale =

- *Mindre kalk i ledningsnet*
- *Mindre kalk på varmelegemer og varmevekslere*
- *Mindre kalk på fliser og overflader*
- *Mindre forbrug af kemikalier (syre)*
- *Øget levetid af varmevekslere og lign.*

Blødgøring: eksempel på effekter

Positive effekter

- Reduktion af kalkbelægninger i installationer (CCPP reduceres)
  - *Energiforbrug reduceres*
- Mindre forbrug af sæbe (reduceret hårdhed)
  - *Vaskemaskine, personlig hygiejne*
- Mindre forbrug af kemikalier i husholdninger (lavere CCPP)
  - *Afkalkning af elkedler, perlatorer etc.*
- Øget levetid for husholdningsapparater, vandvarmere etc. (lavere CCPP)

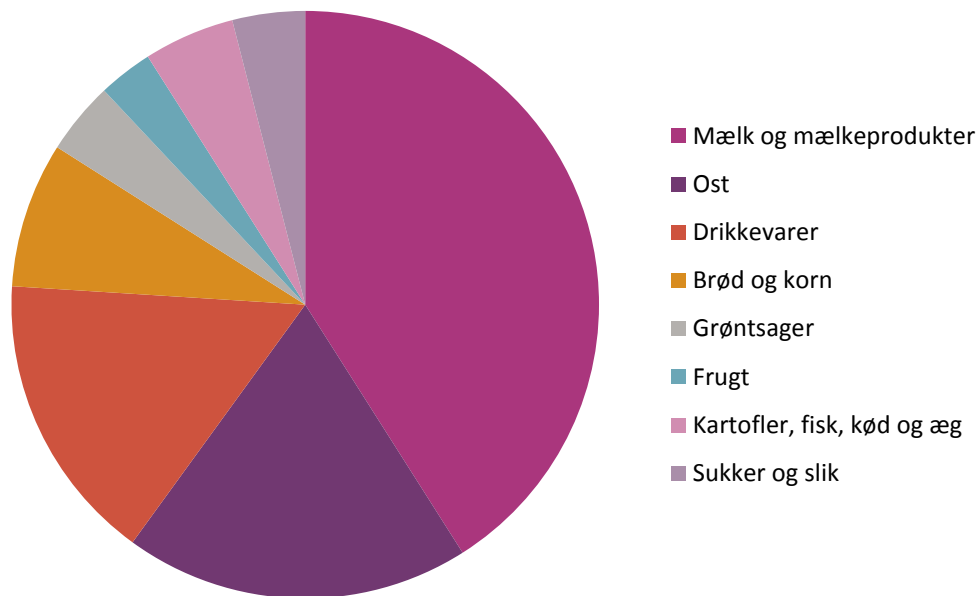

Negative effekter

- Stigende vandpriser/driftsomkostninger
  - *Investeringer i nyt anlæg*
  - *Øgede driftsomkostninger til pasning/kemikalier/udstyr*
- Ændringer i vandkemi
  - *Sundhedseffekter*
    - Mindre: Ca, Mg, F
    - Mere: Na
  - *Korrosionsforhold ændres*
- Øget centralt energiforbrug
- Øget spildevandsproduktion
  - *Afhængig af blødgøringsmetode*

Calcium i kosten i Danmark

Fordeling af calciumbidrag til kosten

Voksen:

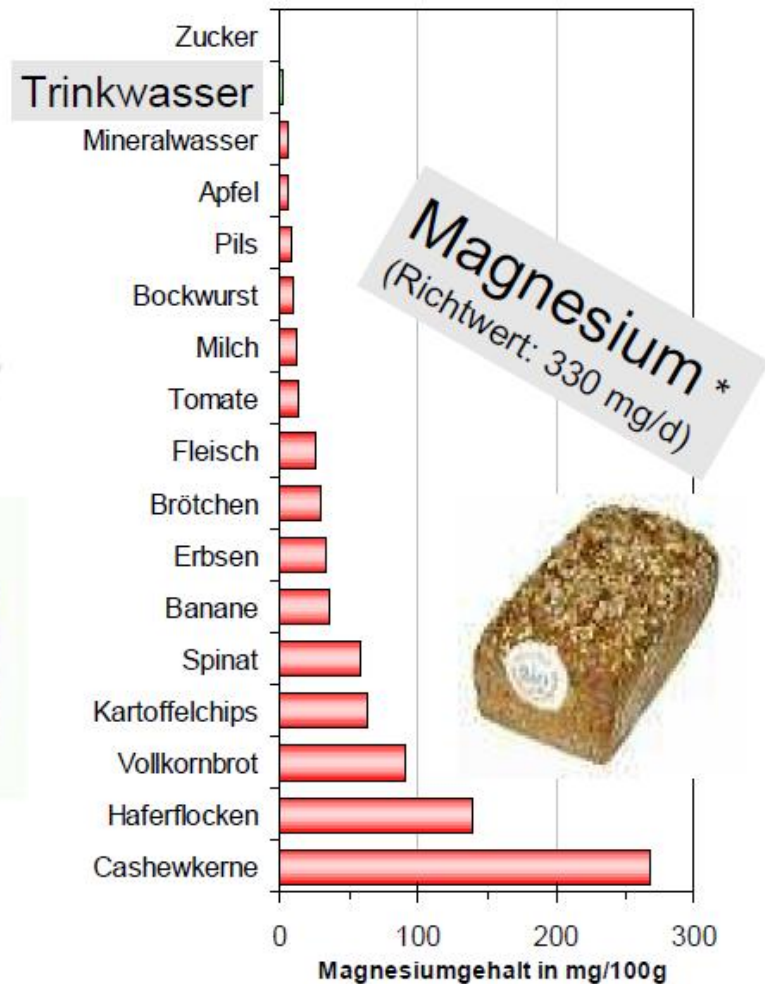
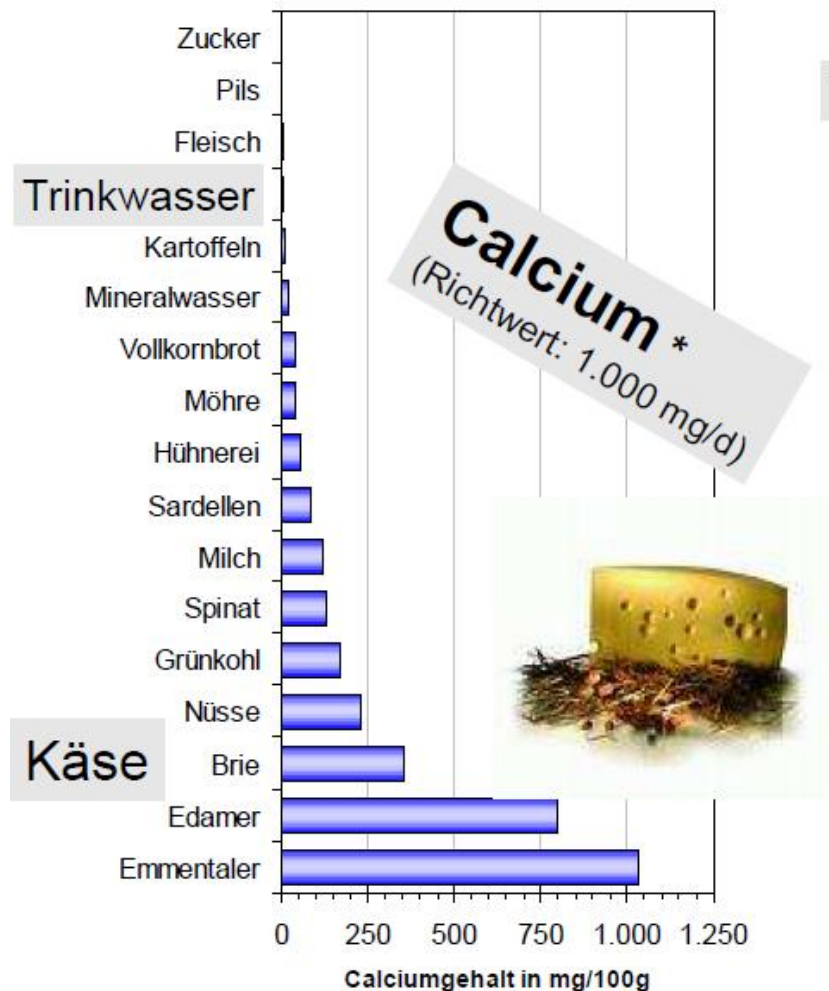
Anbefalet indtag: 800 mg Ca/dag

Optag i gennemsnit: 1000 – 1100 mg/dag

Hårdt vand: ca. 120 mg/l, blødt vand: ca. 40 mg/l

Ved indtag af 1 – 2 L vand/dag = 80 – 160 mg/l mindre calcium

Kilder til calcium og magnesium – tyske data

Sundhedseffekt af blødgøring

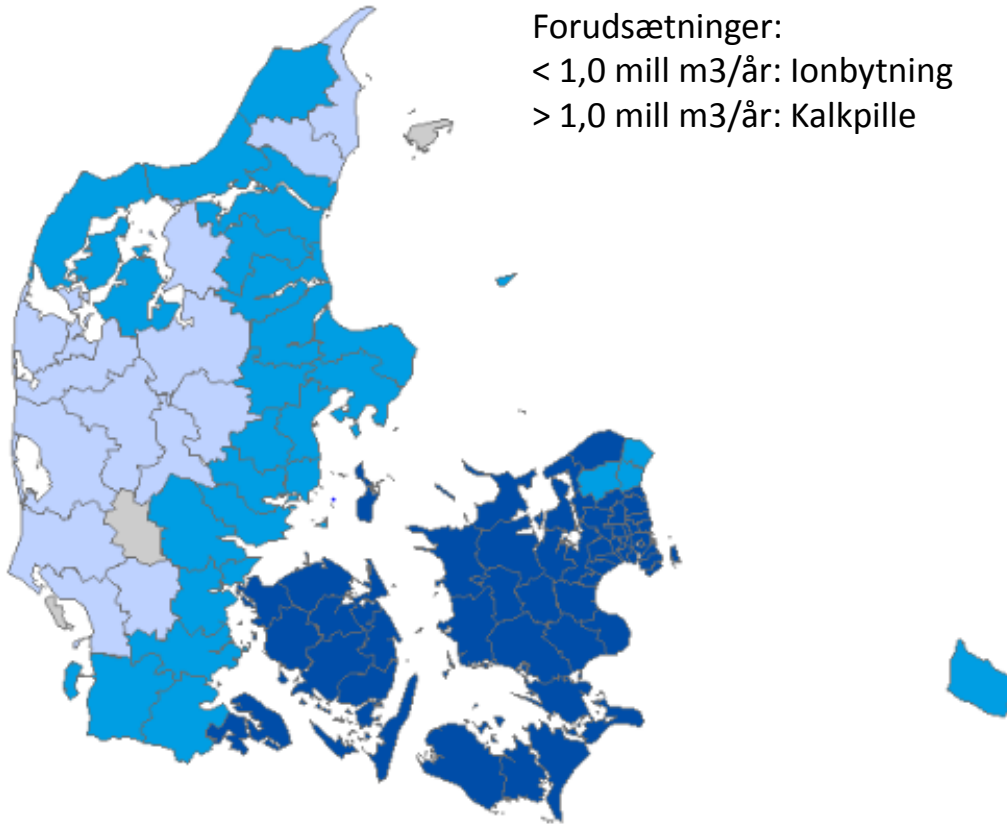
	Kalkpille	Ionbytning	Membran	CARIX	Vandkvalitetskrav (mg/l)	Eksempel på mulig sundhedsmæssig betydning
Calcium	↓	↓	↓	↓	-	Caries, knogleskørhed
Magnesium	↔	↓	↓	↓	-	Hjertekar sygdomme
Flourid	↓	↔	↓	↔	< 1,5	Caries
Natrium	↑ (↔)	↑	↓	↔	< 175	Blodtryk
Tungmetaller	↓, ↔	↔	↓	↔	-	-

”Styrelsen for Patientsikkerhed vurderer at de små ændringer i mineral-indholdet, som hver blødgøringsmetode vil give, generelt ikke vil medføre en signifikant forskel i måden hvorpå blødgøringsmetoderne vil påvirke de sundhedsmæssige effekter af en central blødgøring af drikkevandet.”

”Den samlede sundhedsmæssige effekt af blødgøring anses af Styrelsen for Patientsikkerhed dog som værende meget begrænset. Dette skyldes primært et højt mineralindtag igennem kosten, hvorfor mineralindtaget fra drikkevand ikke anses som være afgørende for sundheden.”

Samfundsøkonomisk gevinst ved blødgøring

Forudsætninger:
< 1,0 mill m³/år: Ionbytning
> 1,0 mill m³/år: Kalkpille

- Samfundsøkonomisk gevinst ved at blødgøre til 14dH eller lavere
- Samfundsøkonomisk gevinst ved at blødgøre til 6dH
- Usikkerhed om samfundsøkonomisk gevinst ved at blødgøre til 6 dH
- Sandsynligvis ingen samfundsøkonomisk gevinst ved blødgøring

Beregnet samfundsøkonomisk gevinst ved blødgøring til:

- 6 ° dH: 33 mia DK
- 10 ° dH: 22 mia DK
- 14 ° dH: 17 mia DK

(beregnet som netto nutidsværdi ekskl. sundheds-effekter /Blødt vand i en cirkulær økonomi, 2017, Rambøll - Miljøstyrelsen)

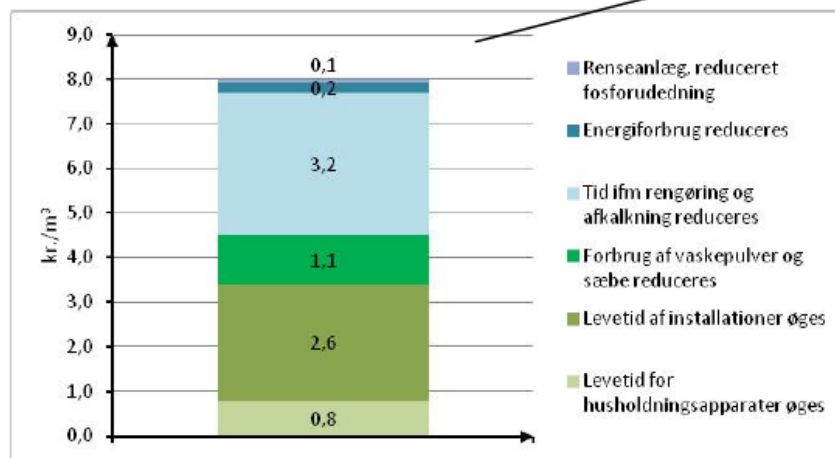
Alle alternativer er samfundsøkonomisk rentable

- Størst gevinst for private husholdninger
- Særligt vandforbrugende virksomheder vil opleve let forøgede omkostninger

Samfundsøkonomi – eksempel HOFOR

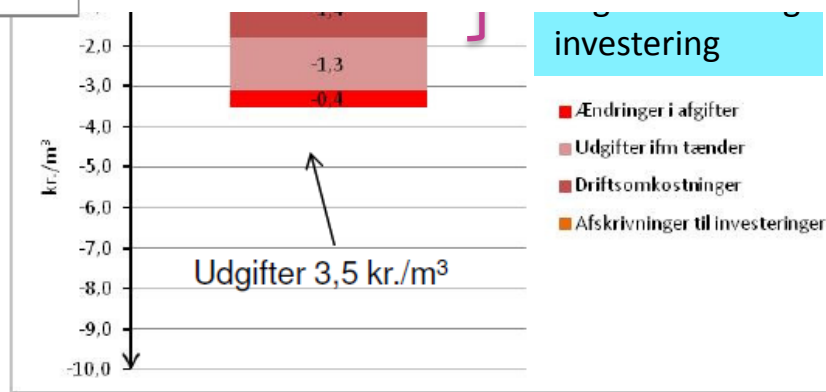
Samfundsøkonomien

Besparelser 7,9 kr./m³

En familie på 4 personer kan opnå en årlig besparelse på ca. 500 kr. For at høste besparelsen fordrer det, at kunderne ændrer adfærd (bruger mindre sæbe m.v.).

Besparelser 7,9 kr./m³
 Udgifter 3,5 kr./m³
Nettobesparelse 4,4 kr./m³

Indregnet alle kendte fordele og ulemper. Kilde: COWI
 "Samfundsøkonomisk vurdering af blødgøring af vand til husholdninger i HOFOR's ejerkommuner", 27. marts 2014.

Posten "ændring i afgifter": en sum af, hvad en forbruger sparer i afgifter relateret til vandforsyning samt hvad der betales mere i afgift på andre varer.

- Princip for blødgøringsanlæg
- Metoder til reduktion af kalkudfældning (ikke blødgøring)
- Kalkpilleanlæg
- Traditionel ionbytning
- CARIX ionbytning
- Membranfiltrering (LPRO)
- Elektrolytisk

Blødgørings-teknologier til central blødgøring

Teknologi (mest relevante pt.)		Typisk effektivitet		Typisk anlægskapacitet
		Calcium	Magnesium	m ³ /time
1	Kalkpille (pellet)	70 - 90 %	< 5 %	50 – 2000
2	LPRO membranfiltrering	95 %	95 %	5 – 500
3	Traditionel ionbytning	99 %	99 %	5 – 200
4	CARIX ionbytning	50 - 75 %	50 - 75 %	25 – 600
5	Elektrolytisk kalkfældning	< 50 %	< 50 %	10 – 300

Teknologier, der ikke blødgør, men har eller kan have en effekt på kalkudfældningen:

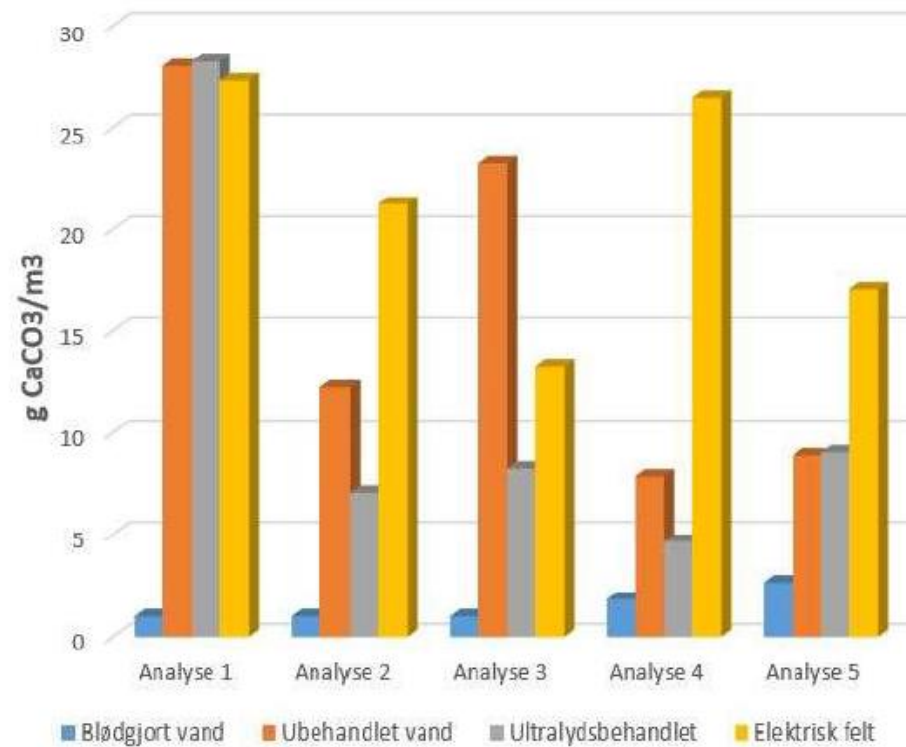
- Kuldioxid dosering (✓),
- Ultralyd/'kalkknuser' (?)
- Magnet (?)

Nye teknologier under udvikling: f.eks. PAS (kemikaliefri kalkudfældning i store tanke)

Kalkaflejring i varmevekslere – Odense forsøg

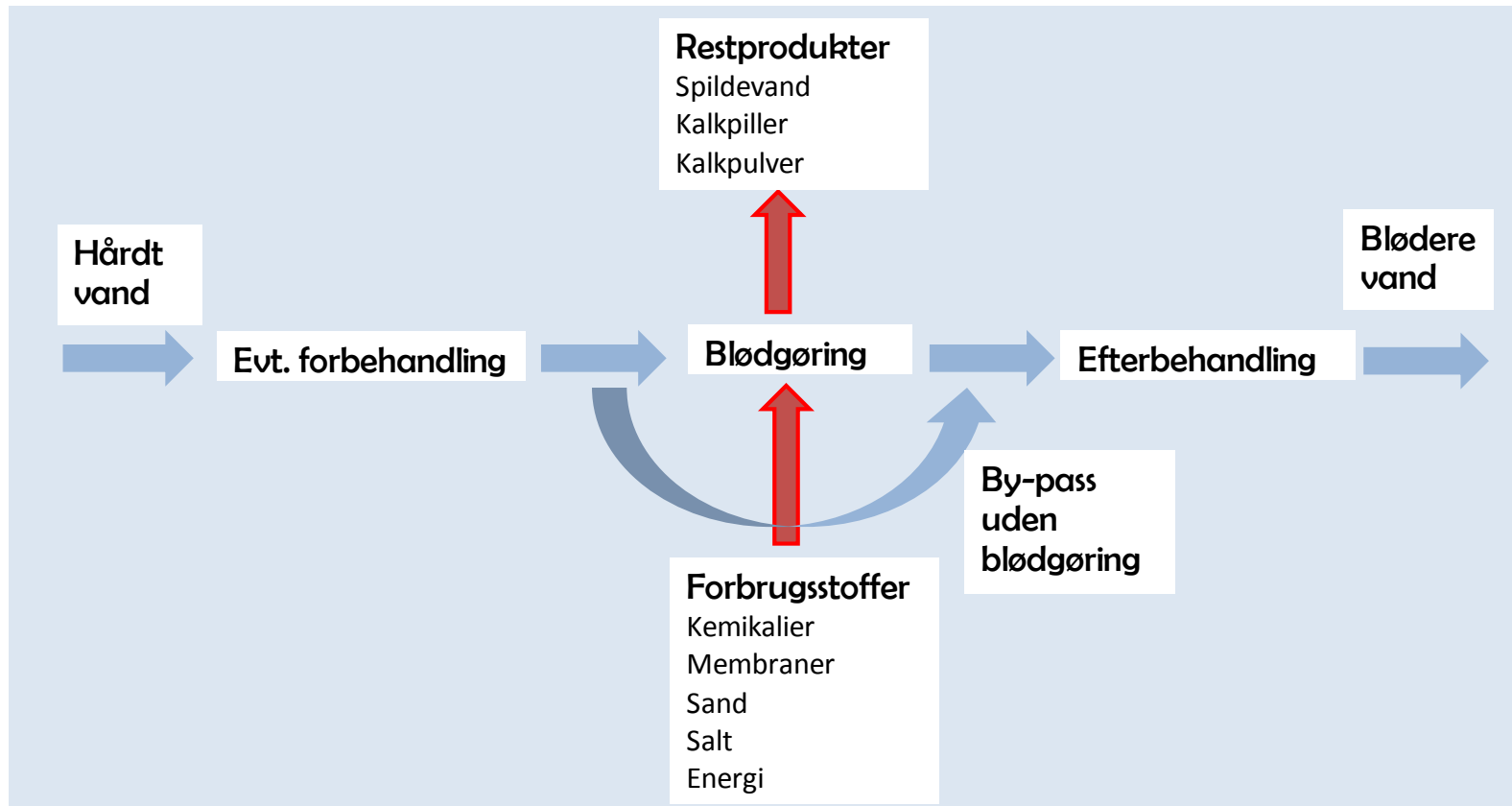
Samlet kalkudfældning i veksler + filter

Princip for blødgøring

Typisk spildevandsmængde ved blødgøring - i forhold til produktionen:

- Membranfiltrering og CARIX: 5 - 12 %
- Kalkpilleanlæg, elektrolyse og ionbytning: 1 - 4 %

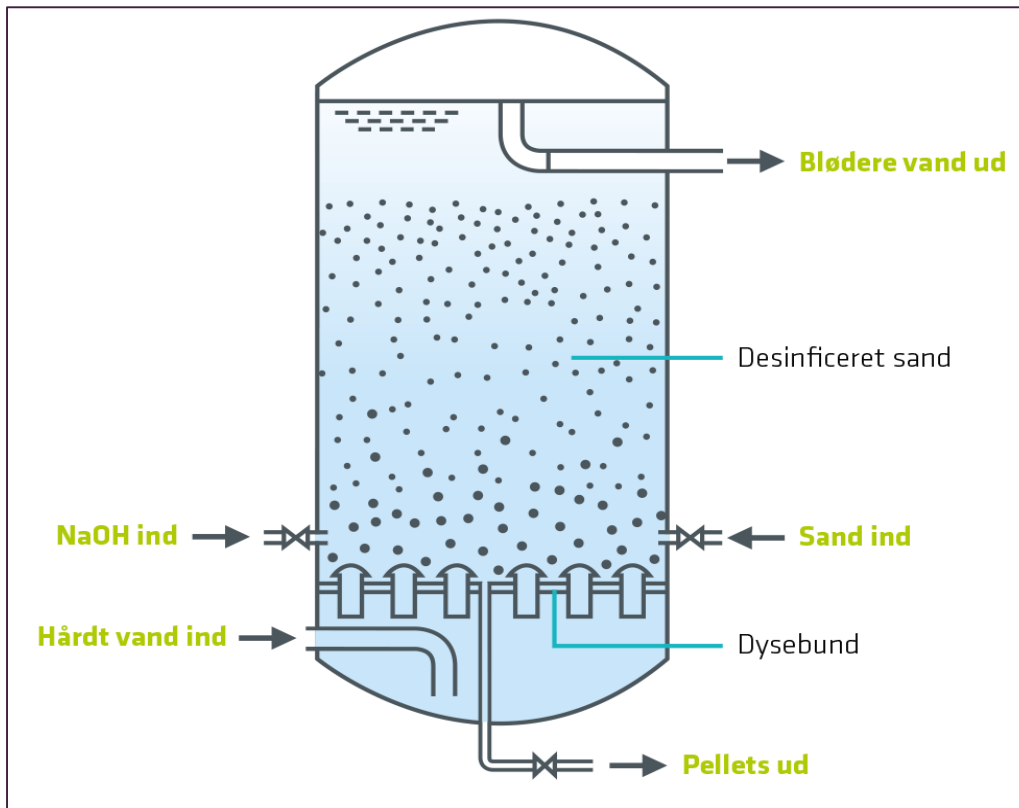
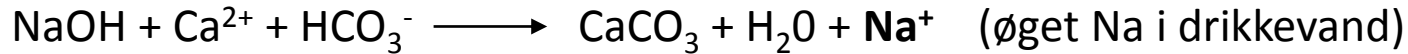

Typisk by-pass:

- Membranfiltrering og ionbytning: 40 - 60 %
- Kalkpilleanlæg, elektrolyse og CARIX: 0 - 25 %

Kalkpille (pellet) blødgøring princip

Tilsætning af lud eller kalk:

- Lav spildevandsprod. (1%)
- Lavt energiforbrug
- Fjerner ikke magnesium

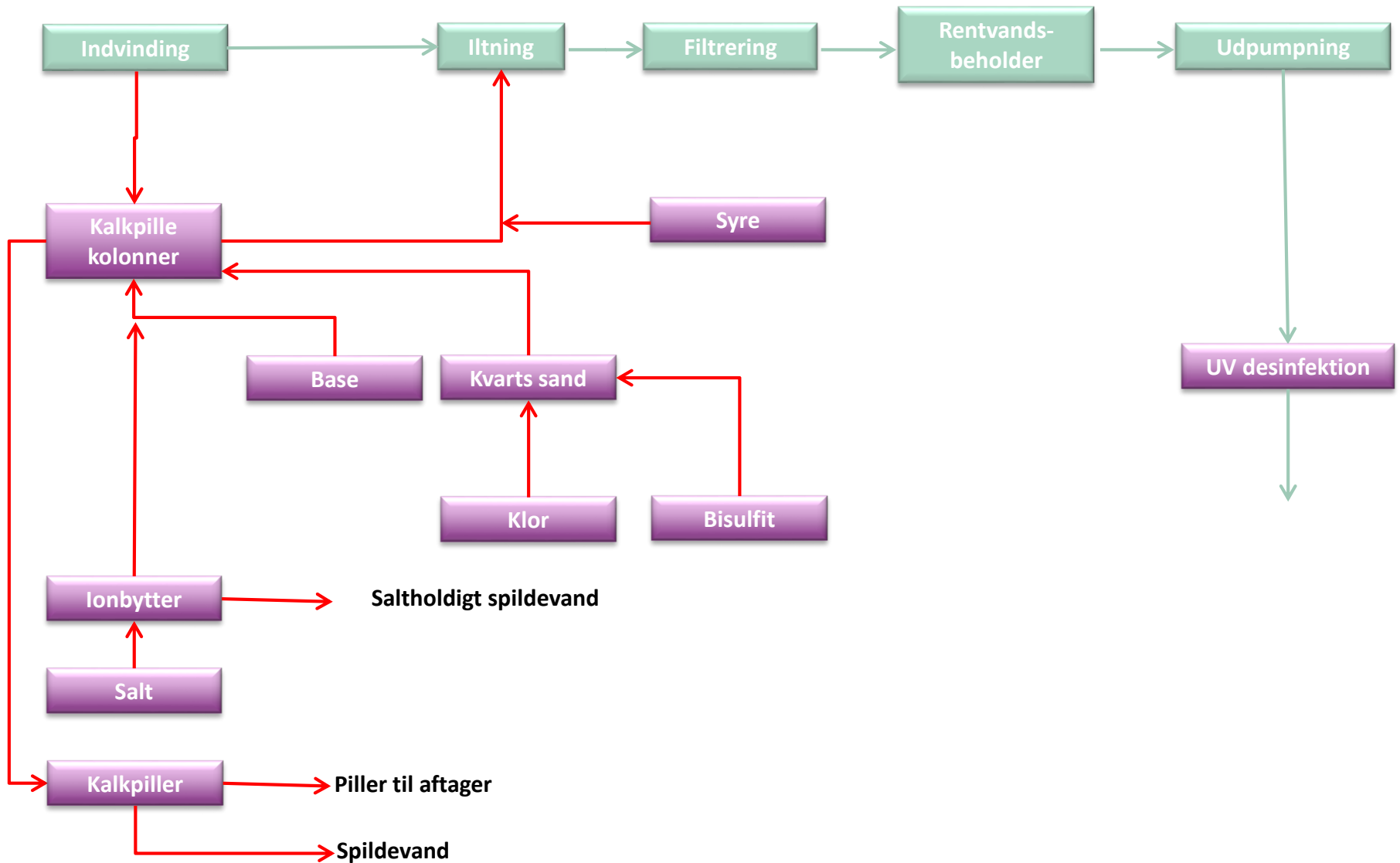

- Relativ stor kemikalietilsætning
- Tilfører natrium
- Pasningskrævende
- Bedst funktion ved stabil drift
- 60 -100 % driftsområde
- Højdekævende

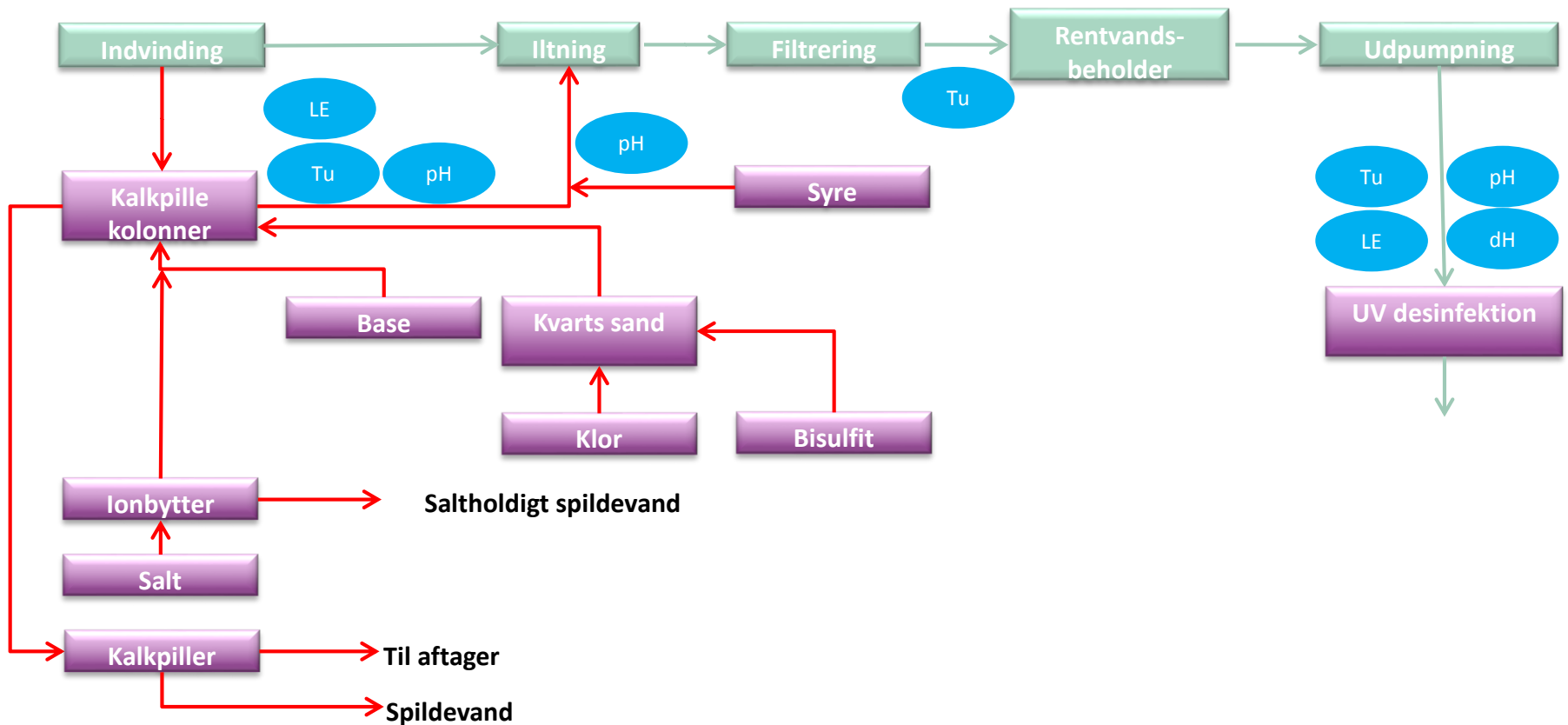
Principdiagram for traditionel vandbehandling

Principdiagram for kalkpille blødgøring

Instrumenterings-eksempel

Forbrug af hjælpestoffer og produktion af spild

- Kalkpilleproduktion (med lud) = $20 * (°dH, råvand - °dH, rentvand) \text{ g/m}^3$
- Sandforbrug = $1 - 2 * (°dH, råvand - °dH, rentvand) \text{ g/m}^3$
- NaOH, lud = $8 - 13 * (°dH, råvand - °dH, rentvand) \text{ g/m}^3$
- Kuldioxid = typisk $10 - 20 \text{ g/m}^3$
- Tilførsel af natrium til rentvand = $4,5 - 7,5 * (°dH, råvand - °dH, rentvand) \text{ mg/l}$

Eksempel:

Forudsætninger

Produktion af 350.000 m³/år,

Hårdhed råvand = 20 °dH

Hårdhed rentvand = 10 °dH

Natriumindhold i råvand = 65 mg/l

Forbrug og spild

Produktion af kalkpiller = $20 * (20 - 10) * 350.000 / 1000 = 70.000 \text{ kg/år}$

Sandforbrug = $1,5 * (20 - 10) * 350.000 / 1000 = 5.250 \text{ kg/år}$

Ludforbrug = $10 * (20 - 10) * 350.000 / 1000 = 35.000 \text{ kg/år (100\%)} = 130.000 \text{ kg/år (27\%)}$

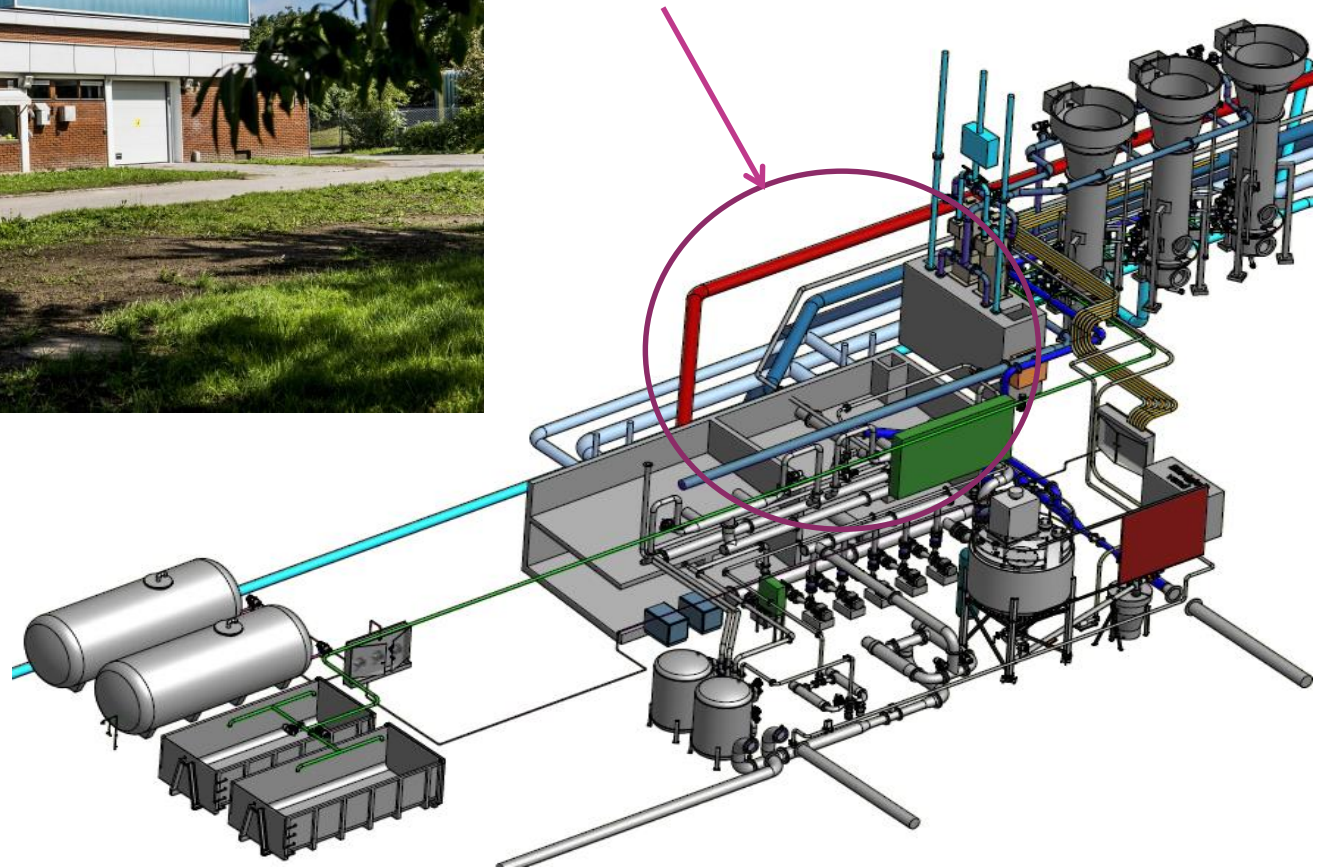
Kuldioxidforbrug = $15 * 350.000 / 1000 = 5.250 \text{ kg/år (100\%)}$

Natrium i rentvand = $5,75 * (20 - 10) + 65 = 123 \text{ mg/l}$

Kalkpilleanlæg – Brøndby – 230 m³/time

Traditionel vandbehandling
med iltning og filtrering

Kalkpillekolonner 3 stk á 95 m³/time

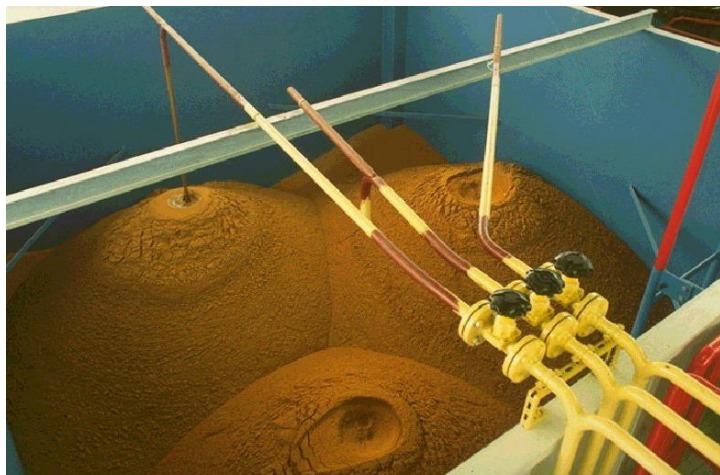
Lud anlæg

Sandlagersilo og sandvask

Kalkpillelager og kuldioxidtank

On-line målinger og krav

On-line målinger:

Turbiditet
pH
Ledningsevne
Temperatur
Hårdhed
Opløst ilt

Myndighedskrav:

Specifikke krav fra myndigheder mht. overvågning af vandkvalitet online og ved laboratorieanalyser samt krav om årlig driftsrapport for anlægget.

HOFOR: Blødt vand 2024 til København

**7 regionale vandværker
ny-/ombygges med blødgøring**

**Kapacitet:
500 – 2000 m³/time/vandværk**

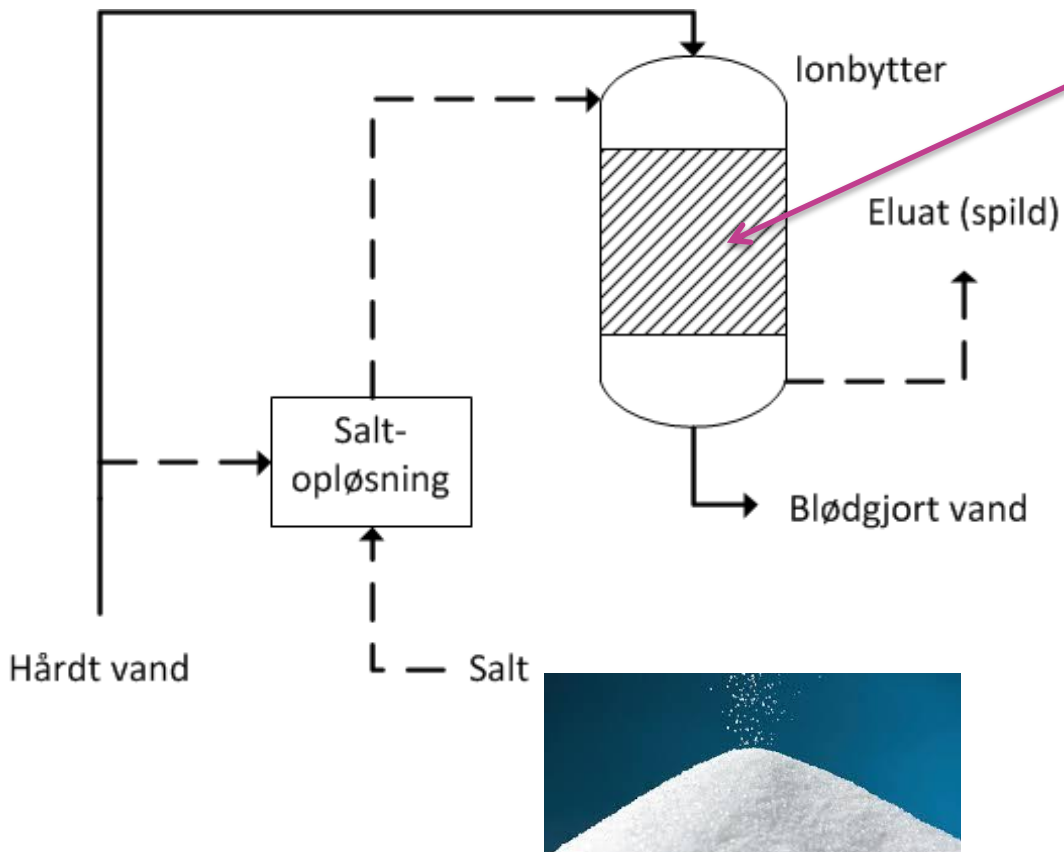
**Produktion af ca. 50 million
m³ vand per år**

**Blødgøring fra 18 – 22 til 10
°dH ved kalkpillemetoden**

Forbrug/produktion		Per døgn	Per år
Natriumhydroxid (27%)	m ³	50	18.000
Kvartssand	ton	1,5	550
Kuldioxid	ton	2,5	900
Kalkpilleproduktion	ton	25	9.000

Traditionel ionbytning - princip

Ionbytter materiale

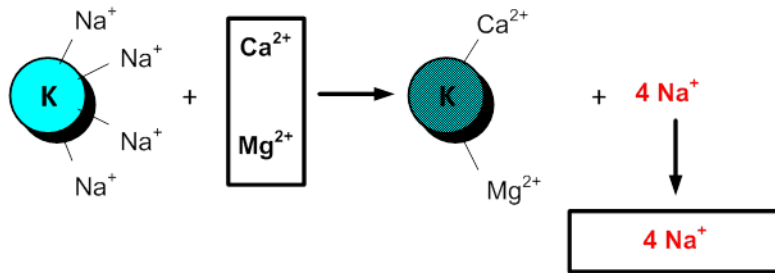

- Lav spildevandsprod.(1 – 4 %)
- Lavt energiforbrug
- Billig i drift og anlæg
- Let at passe
- 25 – 100 % driftsområde

- Relativ stor kemikalietilsætning
- Tilfører natrium til vandet
- Fjerner ikke hydrogencarbonat

Ionbytning princip

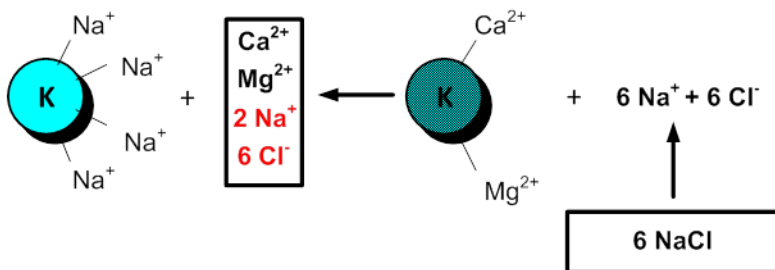

Blødgøring:

Ved blødgøringen tilføres Natrium (Na) til rentvandet. Ved blødgøring fra f.eks. 30°dH til 12°dH øges Na med ca. 150 mg/l i vandet.

+ 8,2 mg/l Na til rentvandet per $^\circ\text{dH}$ reduktion

Eksempel fra kalkpilleanlæg: Natriumindhold i rentvand = $65 + 82 = 147 \text{ mg/l Na}$

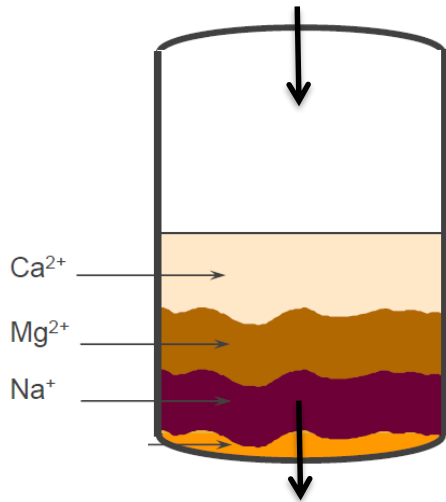
Regenerering:

Regenereringen foretages med kogsaltopløsning (NaCl). Spildvandet indeholder både den fjernede hårdhed og overskud af $\text{Na} + \text{Cl}$ fra regenereringen.

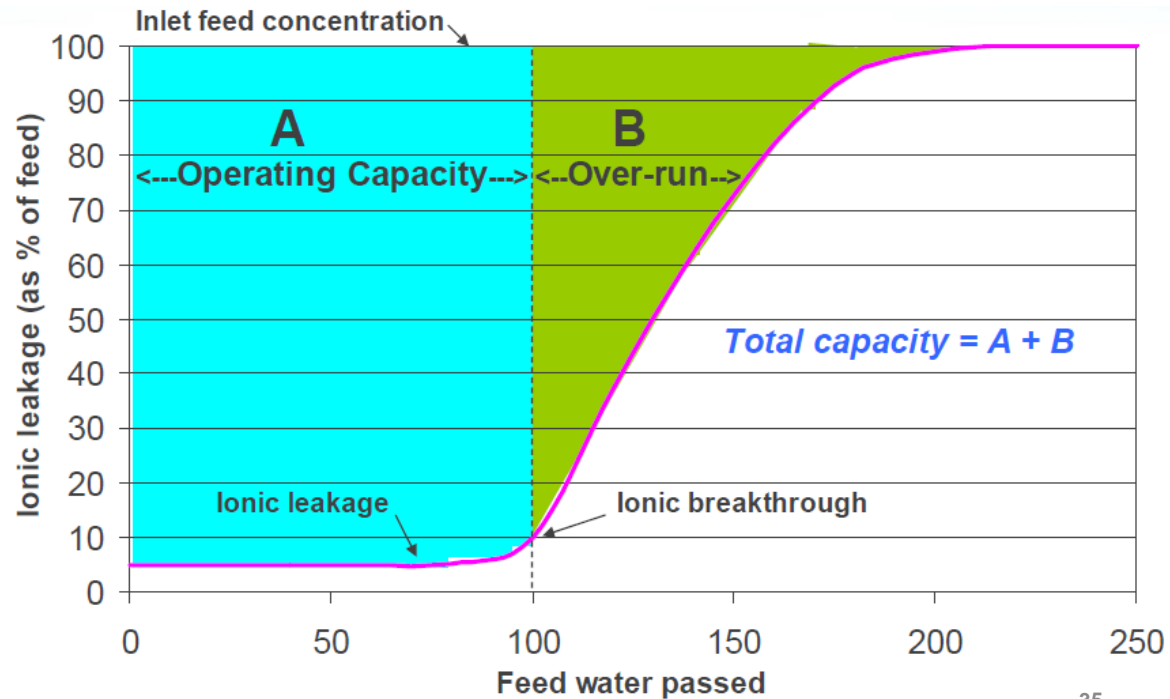
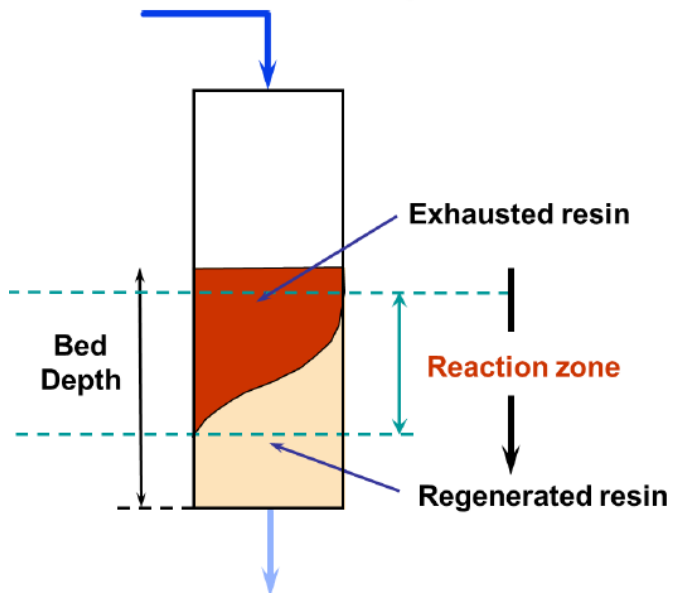
Vejl. forbrug af salt: $30 - 40 \text{ g/m}^3/^\circ\text{dH}$ reduktion

Eksempel fra kalkpilleanlæg: saltforbrug = $122.500 \text{ kg NaCl/år}$ ($0,35 \text{ kg/m}^3$ vand)

Ionbytning og regenerering

Selektivitet for ioner: Ba > Sr > Ca > Mg > K > Na

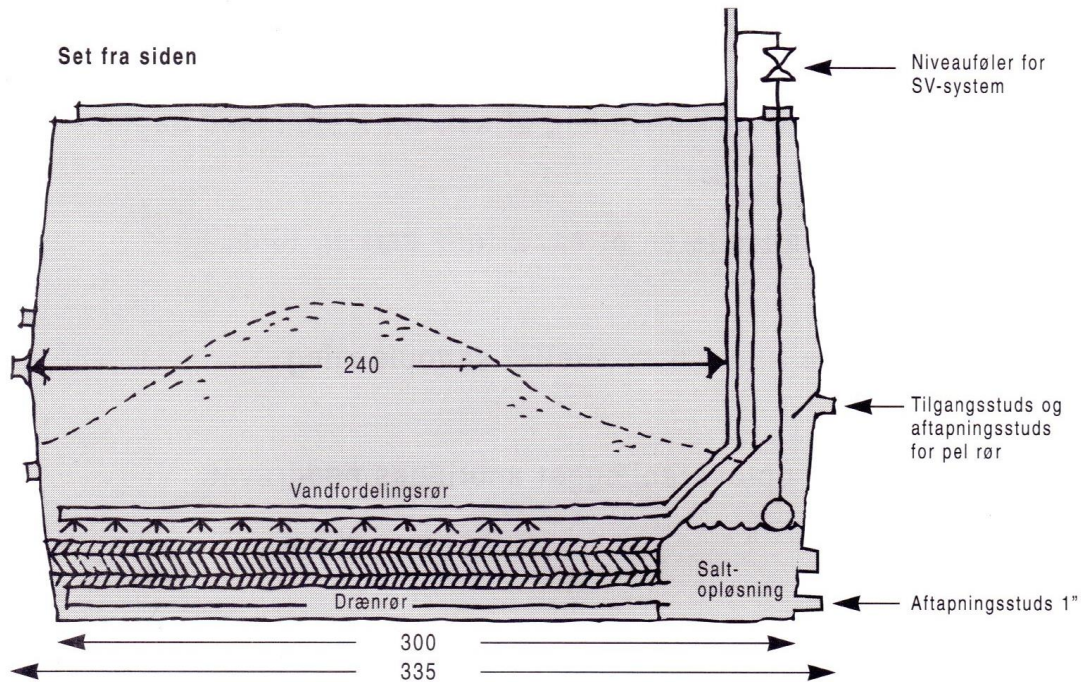

Tårnby Vandværk – 50 m³/time – 30 til 19 °dH

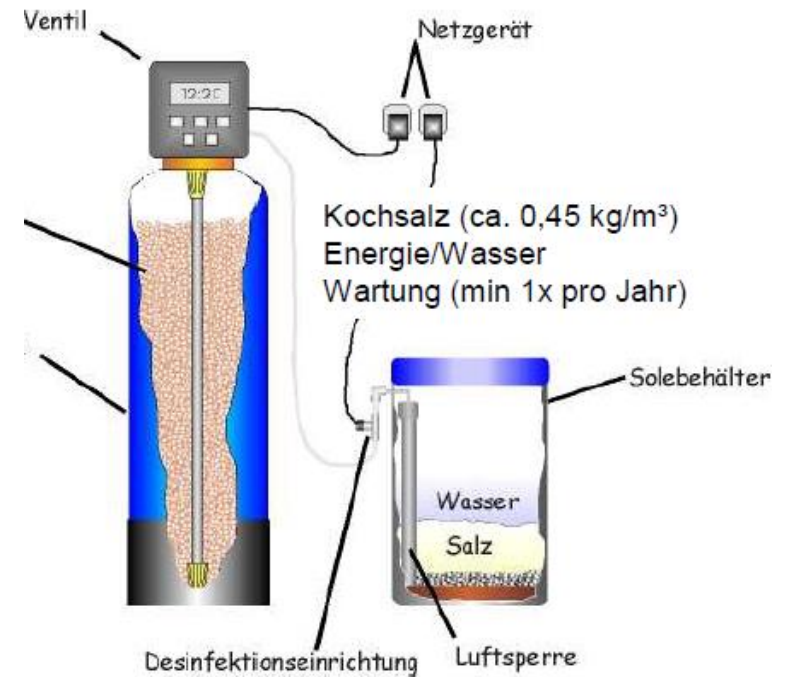
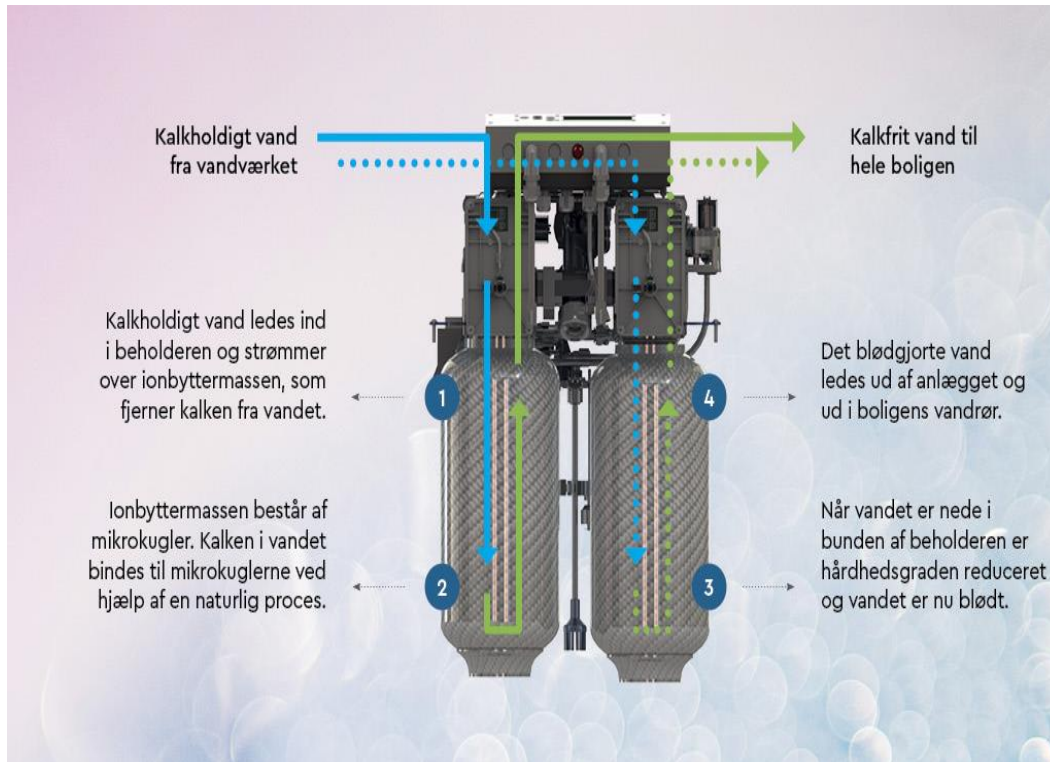

Saltopløser

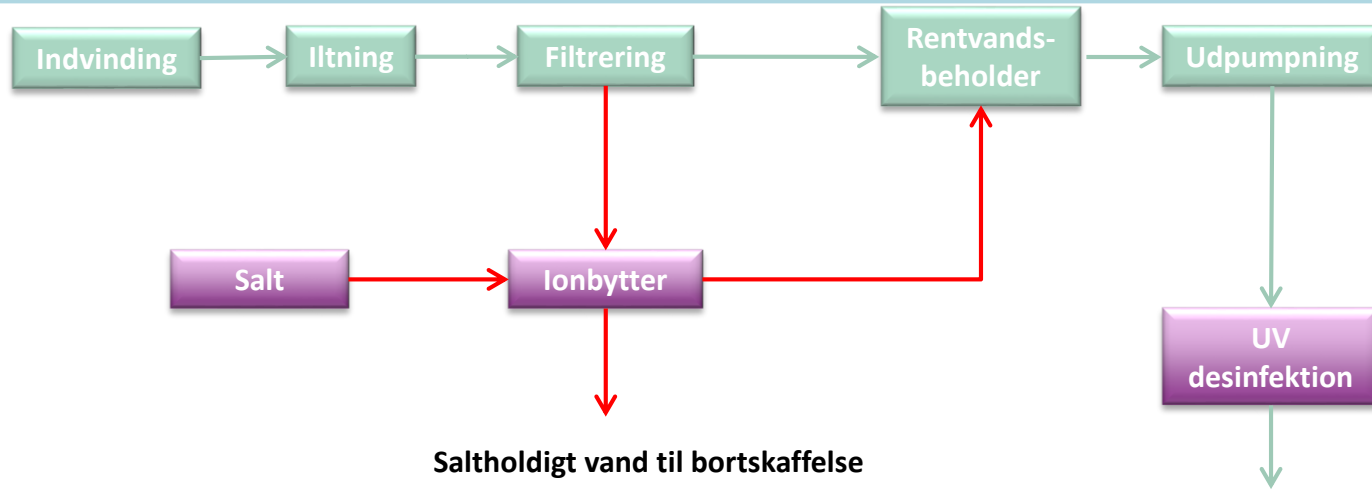
NB: vær opmærksom på risiko for saltstøv ved påfyldning

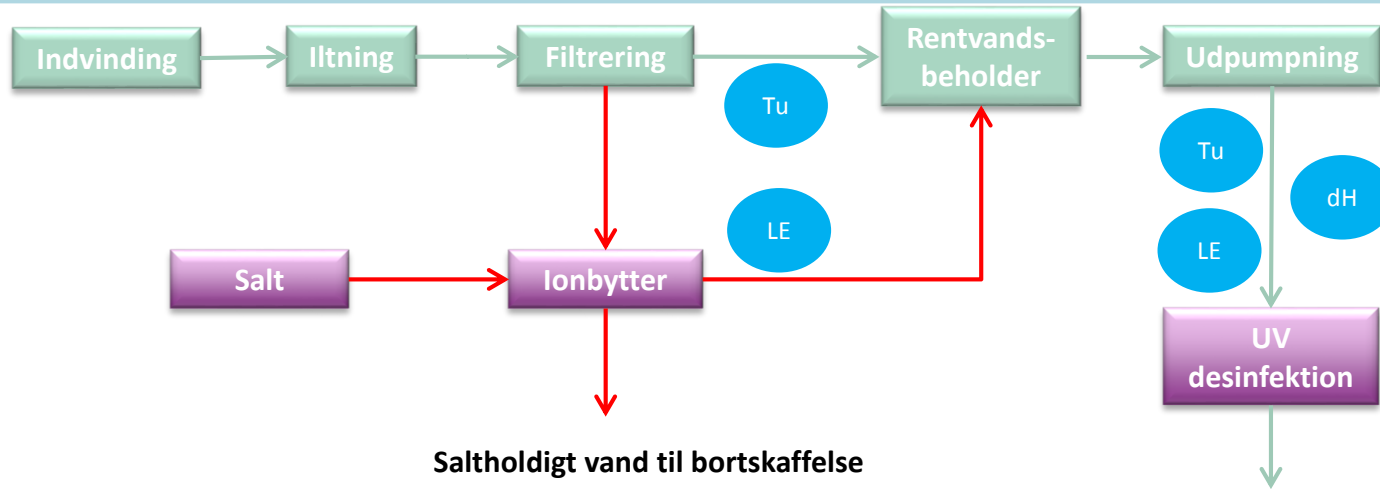
Ionbyttere til husholdninger

Ionbytter blødgøring

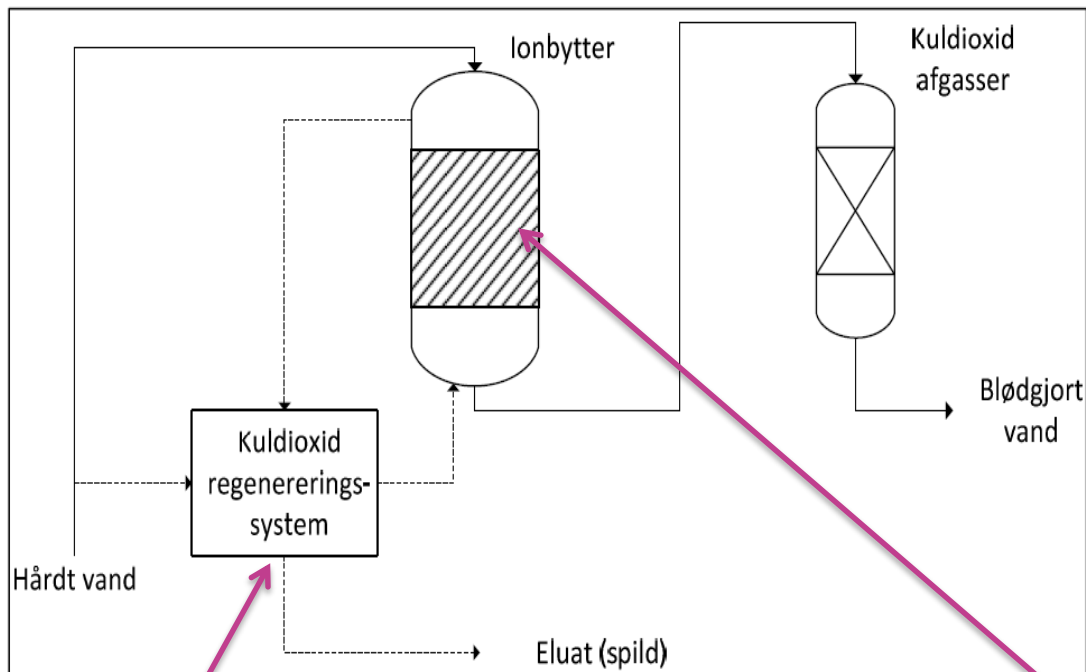

Ionbytter overvågning

CARIX ionbytning princip

- Kun kuldioxid
- Afløbskvalitet
- Reducerer nitrat
- 25 – 100 % driftsområde

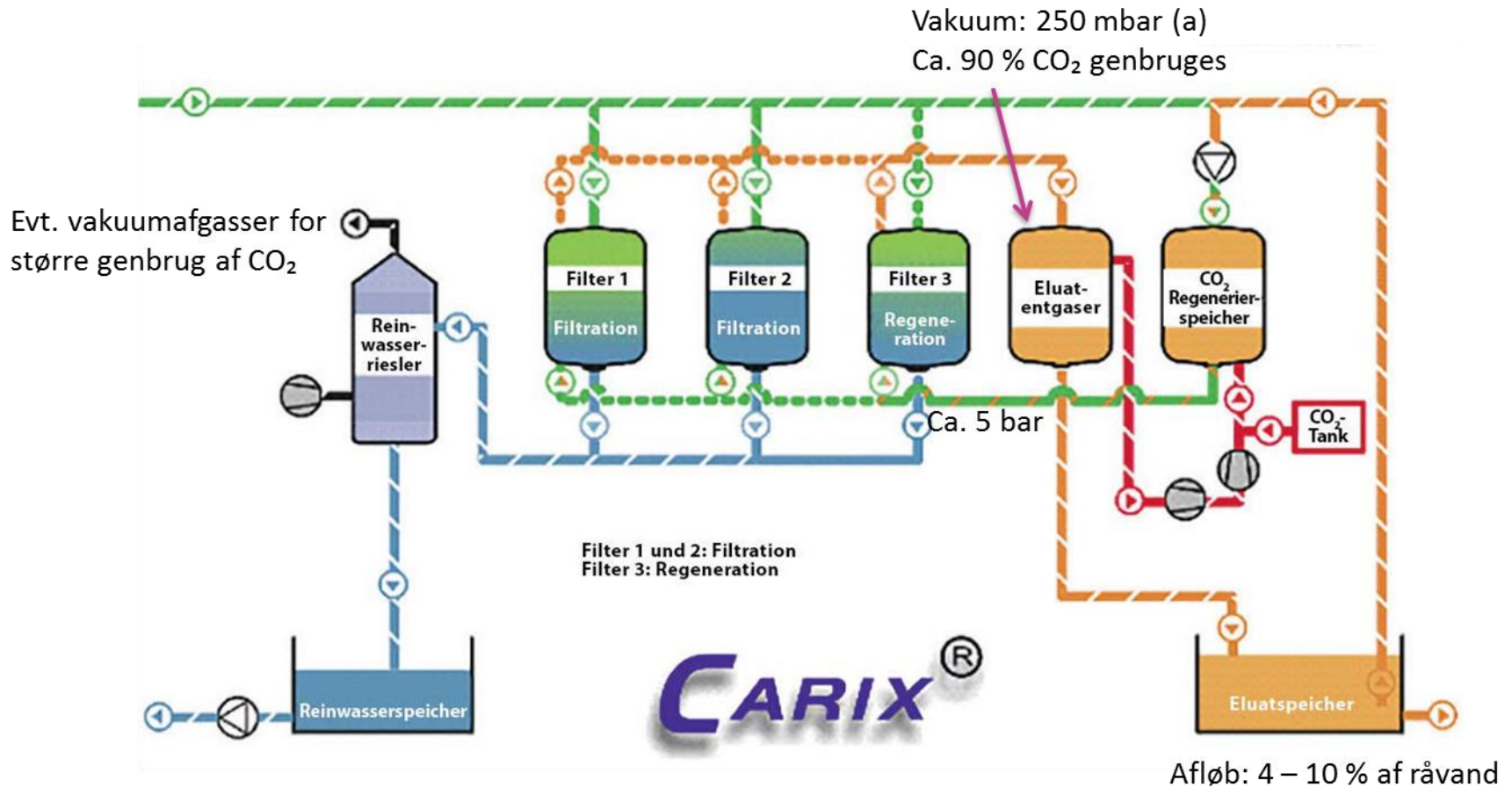

- Stor spildevandsprod. (3-10%)
- Stort energiforbrug

Ionbytter materiale

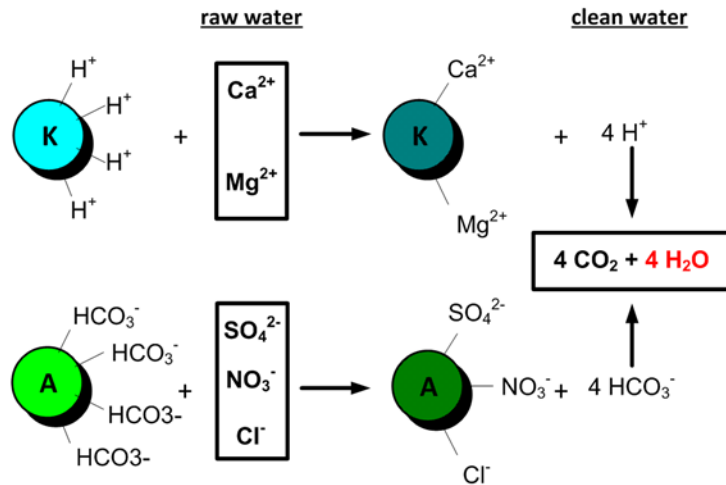

CARIX ionbytning princip

- Typisk CO₂ forbrug: 0,1 – 0,4 kg/m³ (højest værdi uden genbrug af CO₂ fra rentvandet)
- Typisk energi forbrug: 0,35 – 0,70 kWh/m³ (højest værdi med genbrug af CO₂ fra rentvandet)

CARIX ionbytning princip

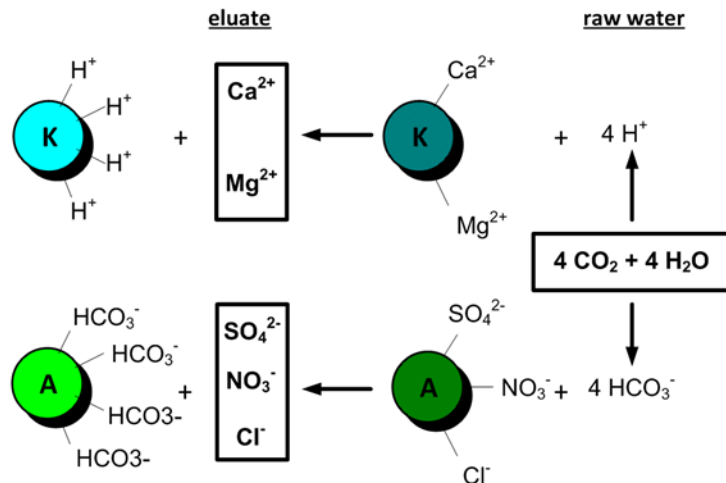
Delvis afsaltning:

Ved ionbytning dannes der kuldioxid (kulsyre) i rentvandet.

Vandets hårdhed samt indhold af klorid, sulfat og nitrat reduceres.

Kuldioxid i rentvandet afgasses efter CARIX.

Dvs. rentvandet tilføres ikke rester af kemikalier fra bløddøringsprocessen.

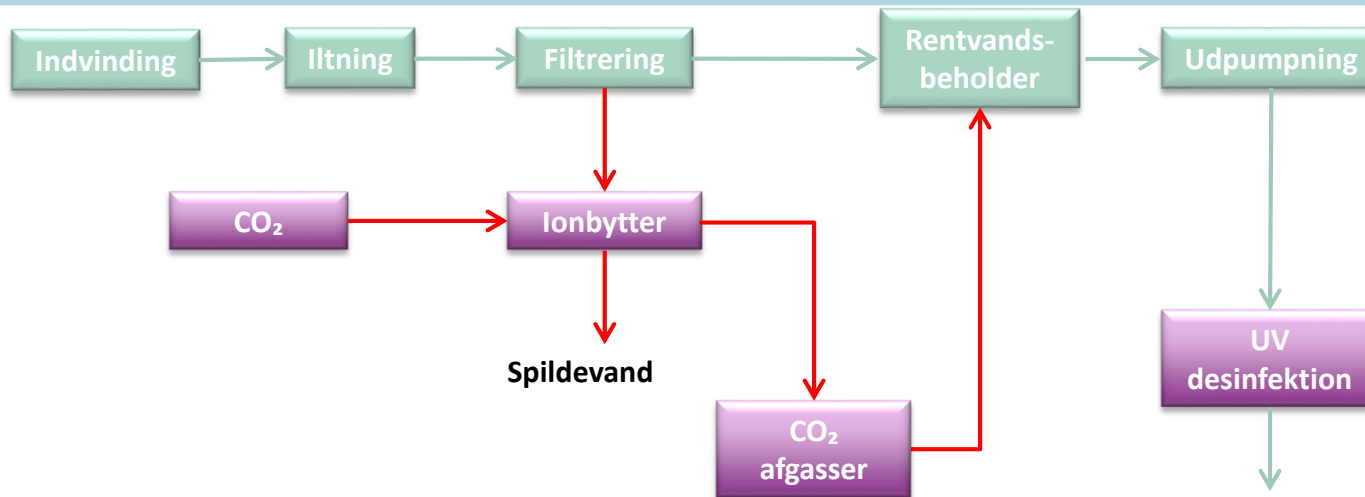
Regenerering:

Til regenereringen benyttes kun kuldioxid

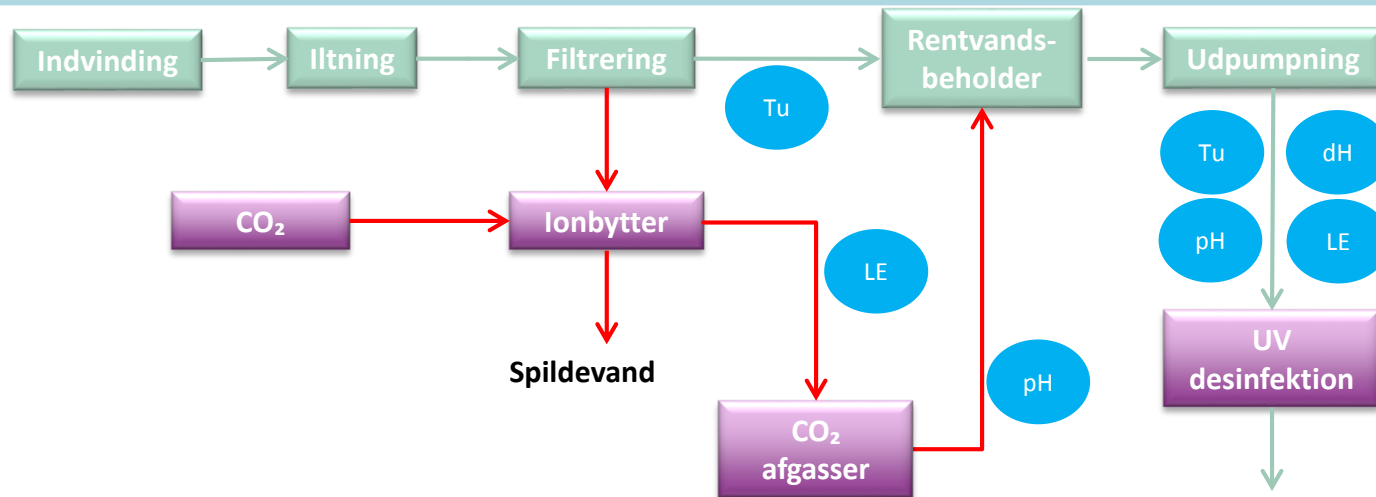
CO₂.

Spildvandet indeholder kun de ekstra ioner der er fjernet fra råvandet ved ionbytningen.

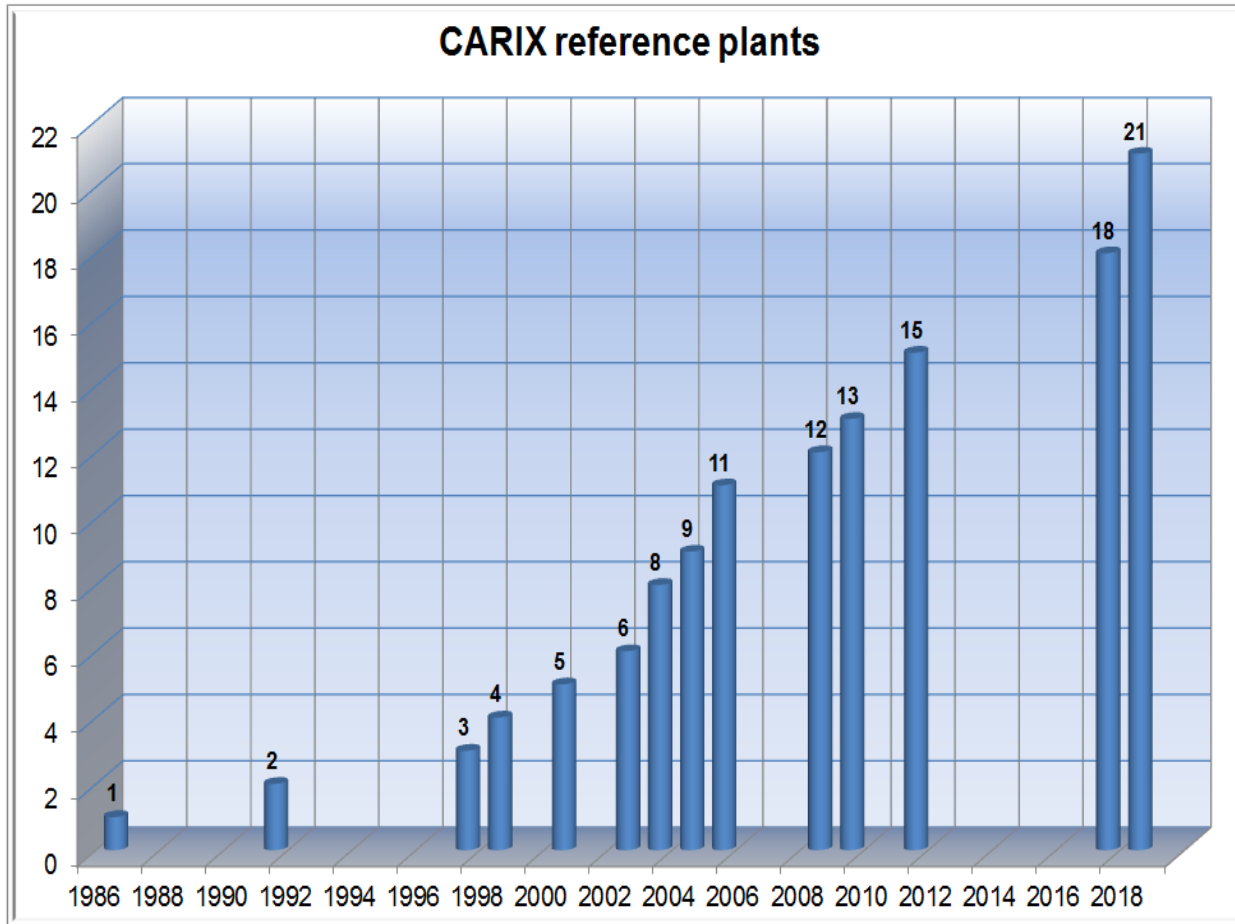
CARIX ionbytning

Overvågning af vandkvalitet

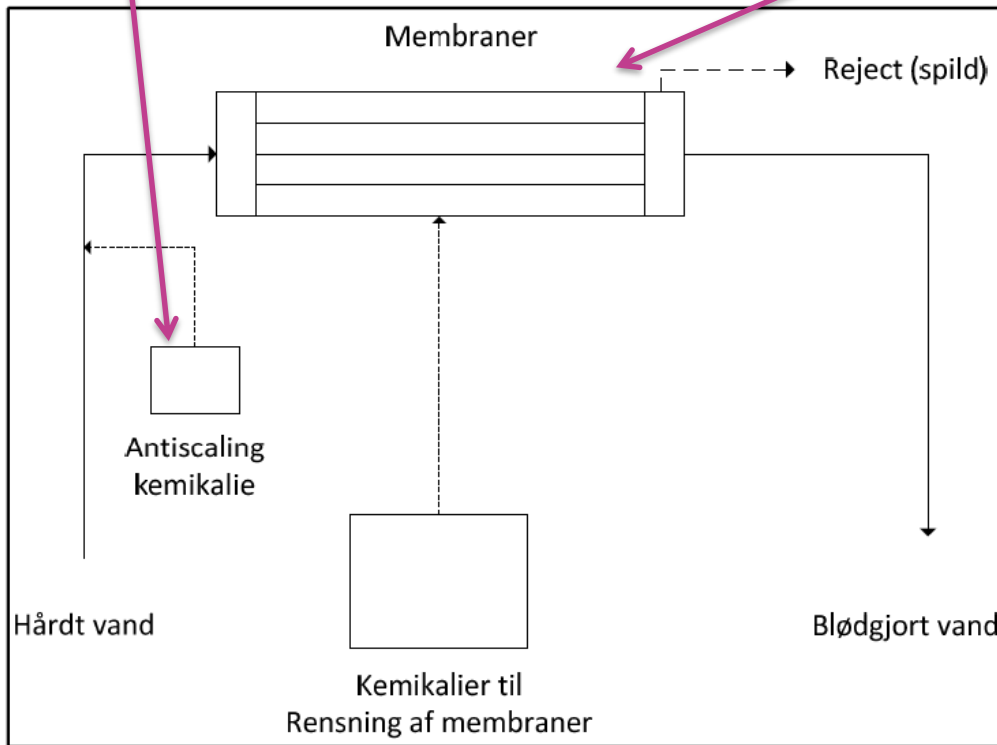
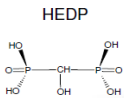
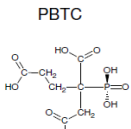
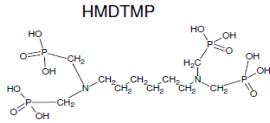
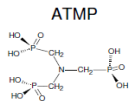

Udbredelse af CARIX anlæg - Tyskland

Membranfiltrering - princip

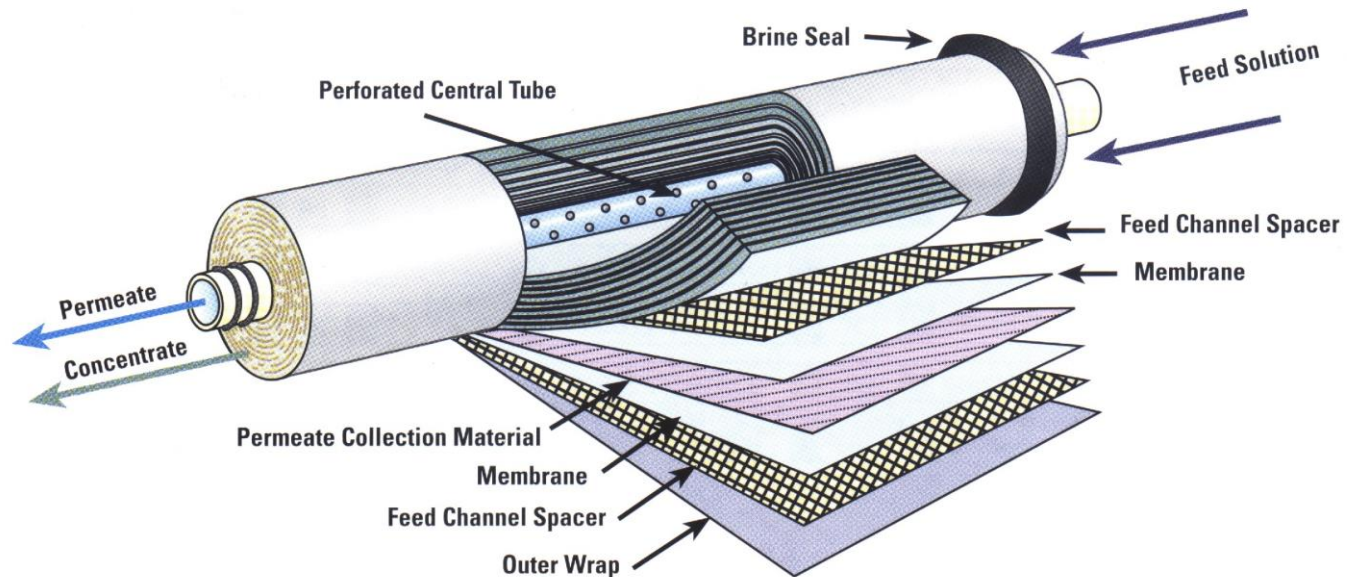
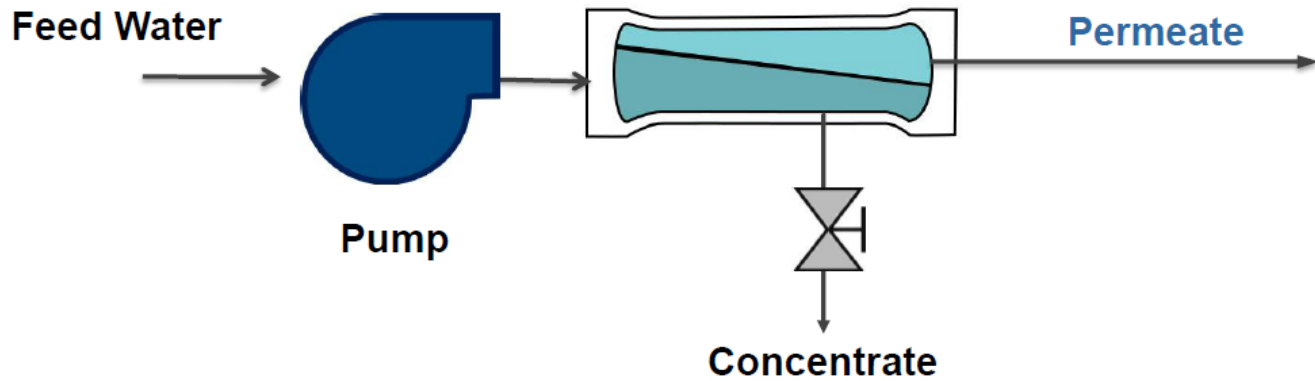
- Begrænset kemikalietilsætning
- Barriere for mikrobiel forurening
- Kompakt

- Stor spildevandsprod. (10 - 20%)
- Stort energiforbrug
- Afledning til recipient kan være problematisk (og "no go" hvis der skal betales spildevandsafgift)
- 75 – 100 % driftsområde

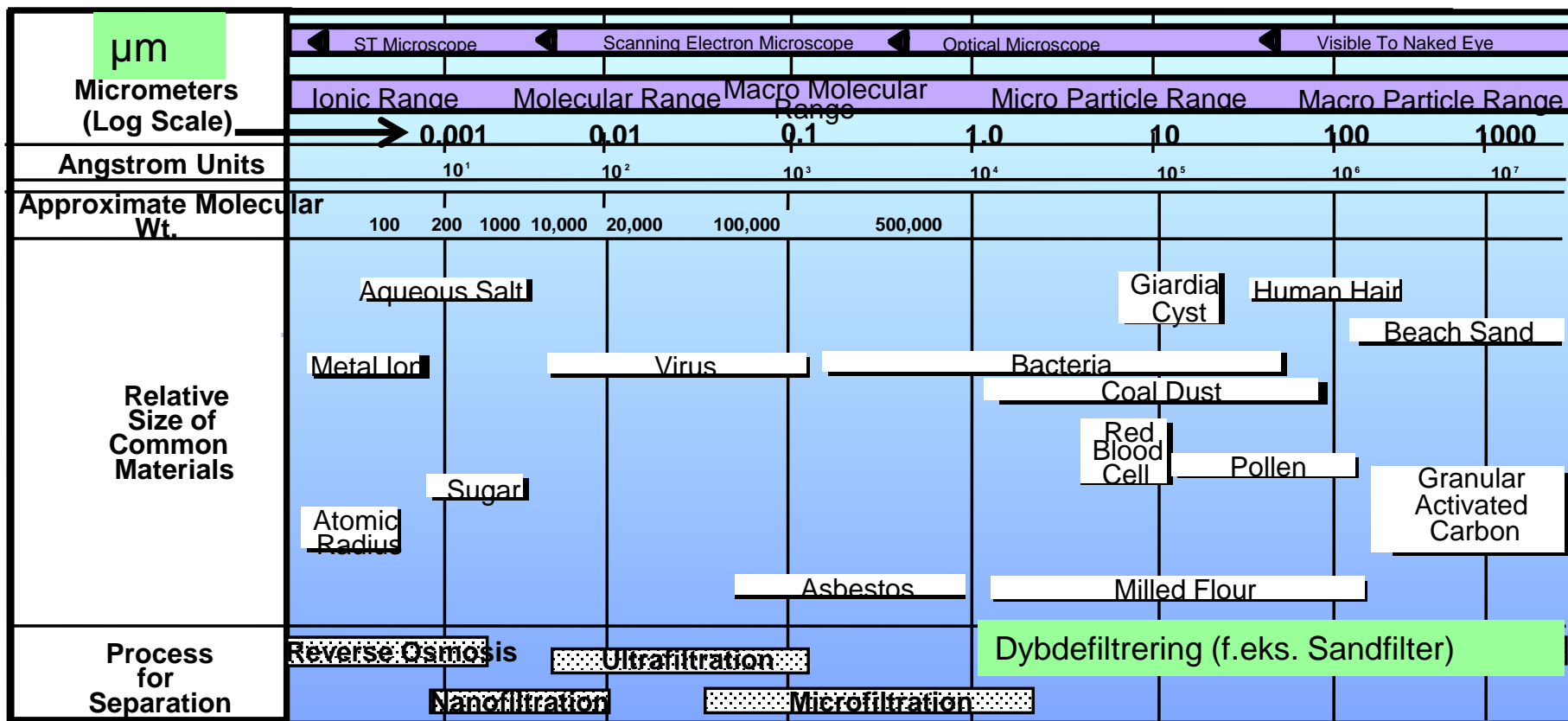
Membranfiltrering - princip

Tryk og effektivitet

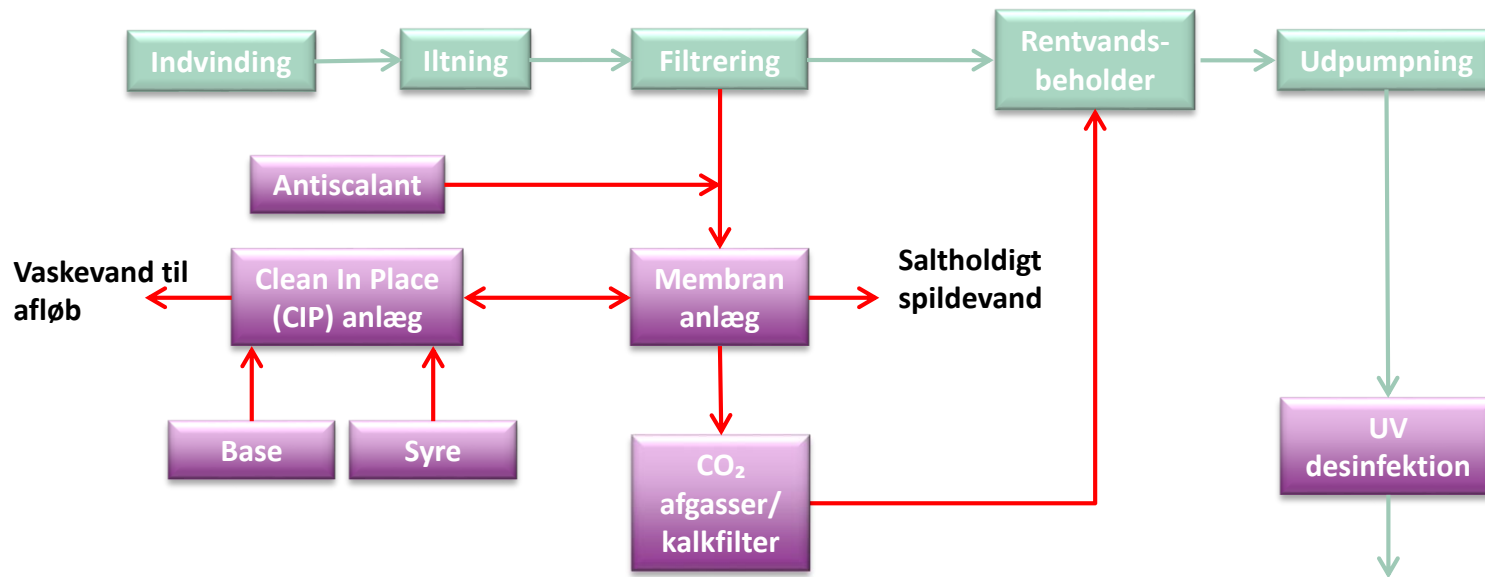
LPRO membranfiltrering
(Low Pressure Reverse Osmosis)

Membranproces	Typisk tryk (bar)	Eks. På stoffer der fjernes
Omvendt osmose		
Saltvand	50 - 75	Na, Cl, Ca, Mg, SO ₄ , NO ₃
Brakvand	8 - 20	
Nanofiltrering	4 - 15	Ca, Mg, SO ₄ , pesticider
Ultrafiltrering	2 - 7	Bakterier, suspenderet stof
Mikrofiltrering	0,1 - 3	Suspenderet stof

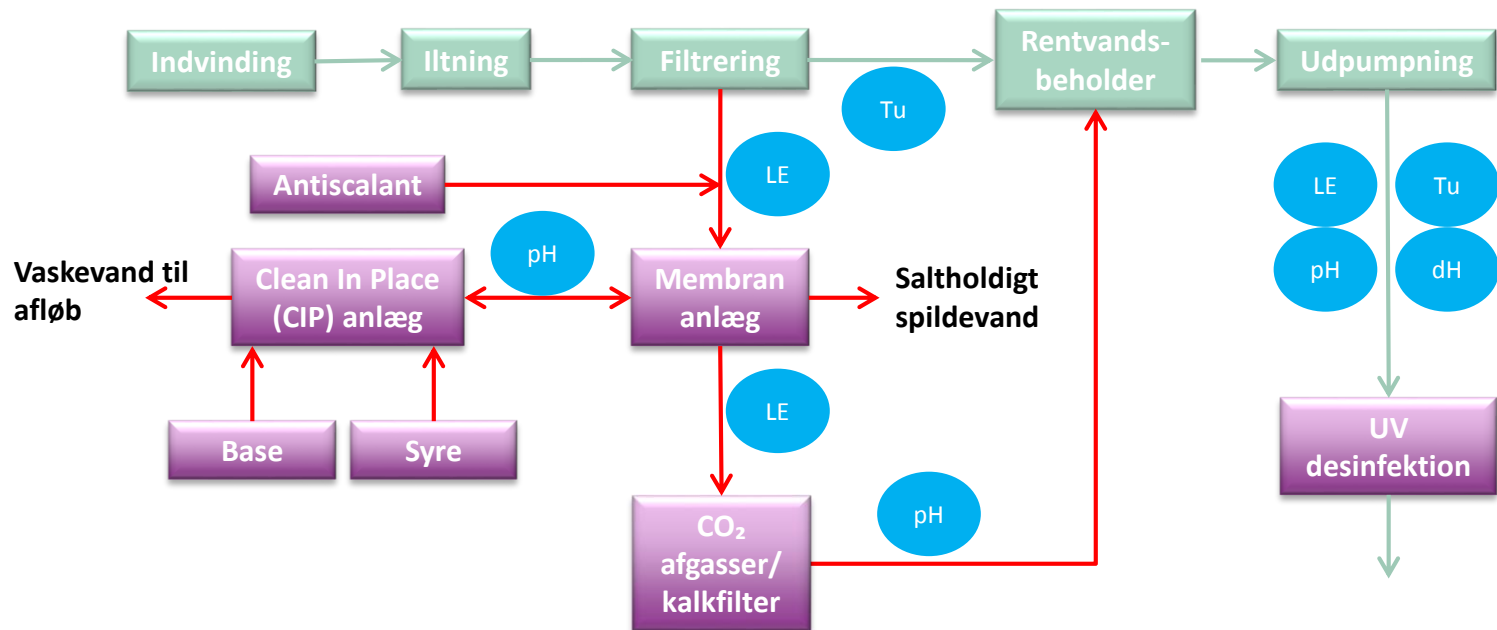

Membranfiltrering

LPRO membranfiltrering

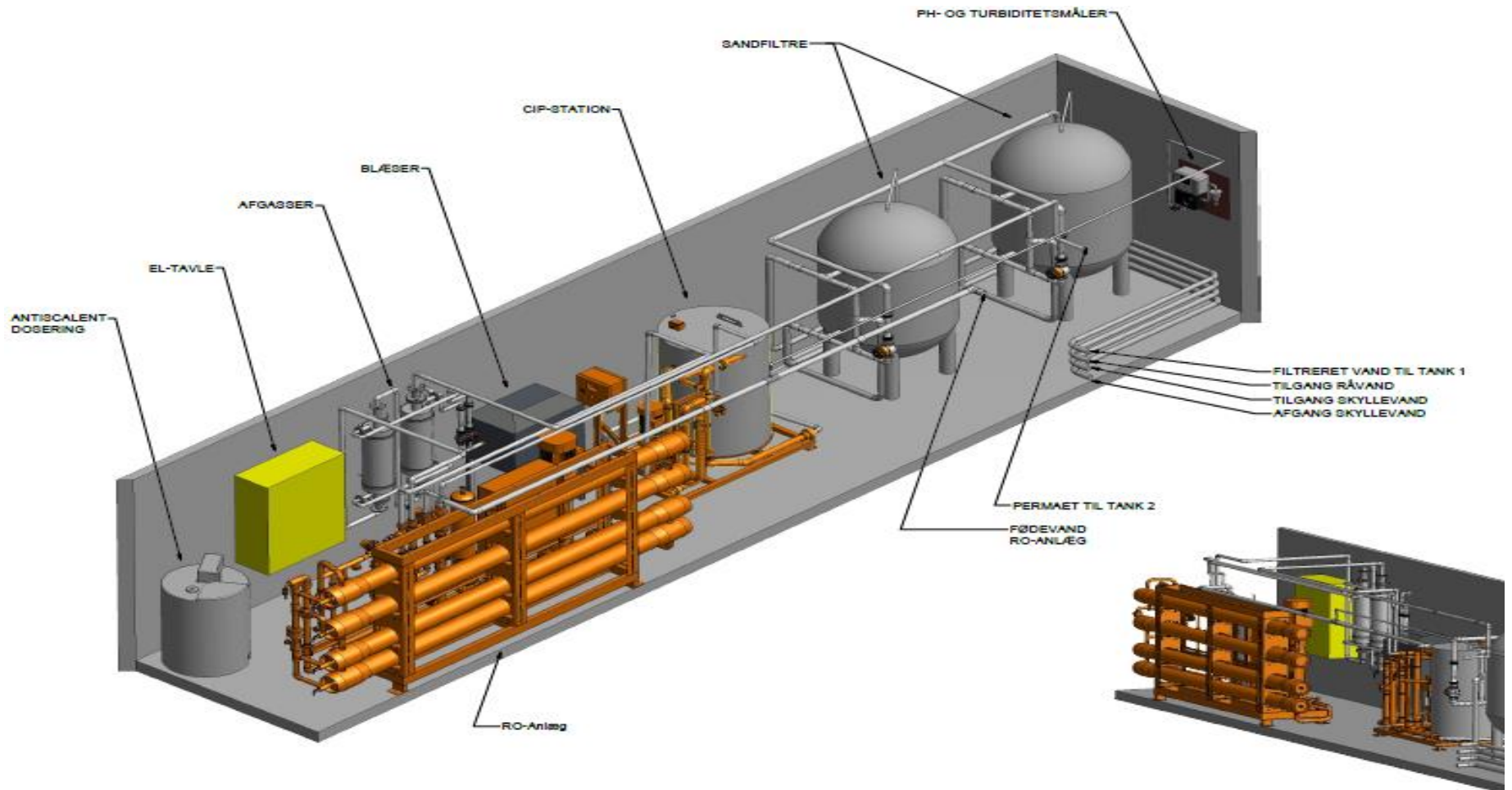
Instrumentering eksempel

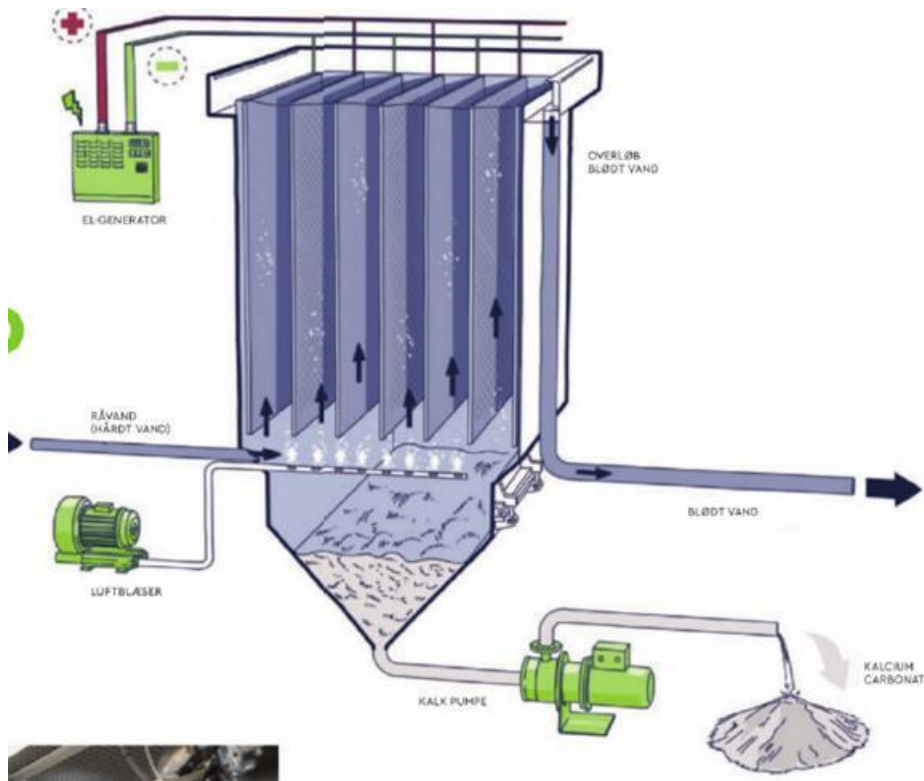
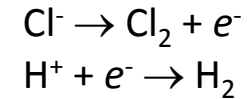
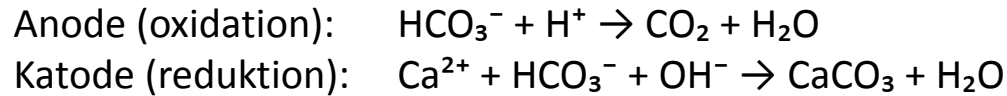
LPRO membran anlæg (små og større)

Eksempel DK: 25 m³/time – 25 til 10 °dH

Elektrolytisk afkalkning

Udgangspunkt for benyttelse:
NVOC < 2 mg/l og
Cl < 45 mg/l
(ellers risiko for TriHaloMethaner)
Br < 100 µg/l
(ellers risiko for forhøjet bromat)

- Der kan dannes klor, bromat, brint og trihalomethaner.
- Opholdstid ca. 1½ time
- Meget stort energiforbrug: 0,8 – 1,2 kWh/m³
- Under 50% reduktion af hårdhed
- Ingen kemikalietilsætning
- 'Ingen' spildevand
- Nem drift

Elektrolytisk blødgøring

Flere fuldsalanlæg i Frankrig
Pilotanlæg testet i bl.a. Ringsted og Vandcenter Syd

Vigtige forhold ved valg og etablering af blødgøringsanlæg

- Drikkevandskvalitet
- Afløbskvalitet
- Korrosion
- Pladskrav
- Driftspersonale: pasning/uddannelse
- Sikkerhed/arbejds miljø
- Materialevalg
- Myndighedstilladelser
- Totaløkonomi

Forløb ved valg og opstart af blødgøringsprojekt

- Er forbrugerne i forsyningsområdet interesseret ?
- Undersøg hvilken metode der vil være mest optimal (få f.eks. udarbejdet et idéoplæg):
  - *Drikkevandskvalitet*
  - *Afløb/spild*
  - *Korrosionsforhold*
  - *Økonomi*
  - *Areal/højde af bygninger*
  - *Kemikalier/arbejds miljø*
  - *Planingsbehov/-kompetancer*
  - *Hydraulisk fleksibilitet*
- Valg af metode
- Projektering
- Myndighedsansøgninger/-tilladelser: §21 procestilladelse, udledning etc.
- Udbud
- Etablering
- Opstart, indkøring og oplæring
- Dokumentation til myndigheder

Vandkvalitet og korrosion

Udvalgte gældende og vejledende drikkevandskrav til bl.a. blødgjort vand

Parameter	Enhed	Værdi	
Hårdhed	°dH	6 – 12	Vejl.
CCPP ₉₀	mg/l CaCO ₃	< 60	Vejl.
Natrium	mg/l	< 175	Krav
Hydrogencarbonat	mg/l	> 100	Vejl.
Aggressiv kuldioxid	mg/l	Ikke målelig	Krav
pH	-	7 – 8,5	Krav

Korrosionsindeks

F.eks. Larson-Skold indeks:

$(Cl^- + 2 * SO_4^{2-}) / HCO_3^-$ (angivet i mol/l)

- < 0,8: lav tendens til korrosion
- 0,8 – 1,2: nogen tendens til korrosion
- > 1,2: høj tendens til korrosion

Korrosionsindex - eksempler

Vandkvalitet				
Hydrogenkarbonat	mg/l HCO ₃	291	mmol/l	4,769
Klorid	mg/l Cl	143	mmol/l	4,034
Sulfat	mg/l SO ₄	91	mmol/l	0,947
Calcium	mg/l Ca	32	mmol/l	0,798
Nitrat	mg/l NO ₃	2	mmol/l	0,032
pH	-	7,77		
NVOC	mg/l C	2,5		
O ₂	mg/l	8		
Agg. CO ₂	mg/l	0		

Krav og bedømmelse	(ok eller uegnet)	MST og DS
Materiale	Krav til vandkemi m.m.	Værdi Bedømmelse
Varmforzinket stål	100 mg/l < HCO ₃ < 300 mg/l	291 ok
	(Cl + 2*SO ₄)/HCO ₃ < 1 (NB: beregnet i mol)	1,24 uegnet
	Ca > 20 mg/l	32 ok
	pH > 7	7,77 ok
	Agg. CO ₂ < 2	0 ok
Kobber	100 mg/l < HCO ₃ < 240 mg/l	291 uegnet
	7,5 < pH < 9	7,77 ok
	HCO ₃ / (2*SO ₄) > 1 (NB: beregnet i mg/l)	1,60 ok
<i>Krav til vandhastighed - se DS439</i>		
Fortinnet kobber	7,5 < pH < 9	7,77 ok
	<i>Krav til vandhastighed - se DS439</i>	
Rusfrit stål	Cl < 150 mg/l	143 ok
	<i>Enkelte fabrikater er godkendt op til 250 mg/l Cl - tjek hos leverandør</i>	

Vurdering af blødgjort vandkvalitet ift. korrosion:

Egnethed ift. forskellige materialer f.eks. Ifølge MST arbejdsrapport nr. 12/2005 og DS 439. Diverse europæiske normer kan også benyttes.

De kommunale myndigheder er opmærksomme på korrosionsproblematikken – der stilles typisk krav til dokumentation for sikring af ledningsnettet og forbrugerinstallationer

Eksempel på beregnet rentvandskvalitet

	Råvand	Pellet (NaOH)	Pellet (Ca(OH) ₂)	Membran LPRO	Ionbytning	CARIX	Elektrolyse
pH (-)	7,1	7,9	8,3	7,9	7,5	7,8	7,7
Calcium (mg/l)	127	76	32	47	96	48	84
Magnesium (mg/l)	37	37	37	14	28	14	37
Bikarbonat (mg/l)	399	374	102	148	394	239	269
Natrium (mg/l)	108	160	108	45	160	106	108
Klorid (mg/l)	182	163	163	68	163	150	'THM'
Nitrat ¹ (mg/l)	0,94	2,9	2,9	1,9	2,9	2,9	-
Sulfat (mg/l)	157	157	157	58	157	40	-
Total fosfor (mg/l)	0,017	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	< 0,01
NVOC (mg/l)	3,3	3,3	3,3	1,3	3,3	2,4	-
Total hårdhed (°dH)	26,3	19,2	13,0	9,9	20,0	9,9	20,3
CCPP ₁₀ (mmol/l)	-	0,36	0,01	0,01	0,29	0,06	0,19
CCPP ₉₀ (mmol/l)	-	0,99	0,12	0,30	1,26	0,50	0,87
LSI ₁₀ (-)	-	0,63	0,10	0,04	0,31	0,20	0,37
Larson-Skold Index (-)	1,3	1,28	4,70	1,29	1,22	1,30	-
Rentvandsflow (m ³ /t)	75	74	73	64	72	67	74
Vandspild ² (%)	-	2	2	15	4	8	1

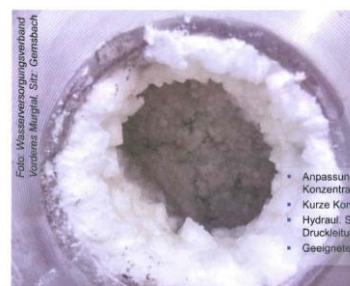
Eksempel på beregnet afløbskvalitet

Parameter	Enhed	Kalkpille NaOH	CARIX	Membran LPRO	Ionbytning	Råvand
pH	-	7,5	6,6	8,4	6,5	7,5
Calcium	mg/l	141	1.400	677	5.000	141
Magnesium	mg/l	13	127	62	460	13
Bikarbonat	mg/l	304	1.500	1442	196	304
Natrium	mg/l	18	18	83	7.400	18
Klorid	mg/l	51	291	235	21.500	51
Nitrat	mg/l	6	30	29	6	6
Sulfat	mg/l	121	1.400	581	0,2	121
Fosfor	mg/l	0,03	0,02	1,1	0,02	0,03

Afløb CARIX

Afløb: LPRO

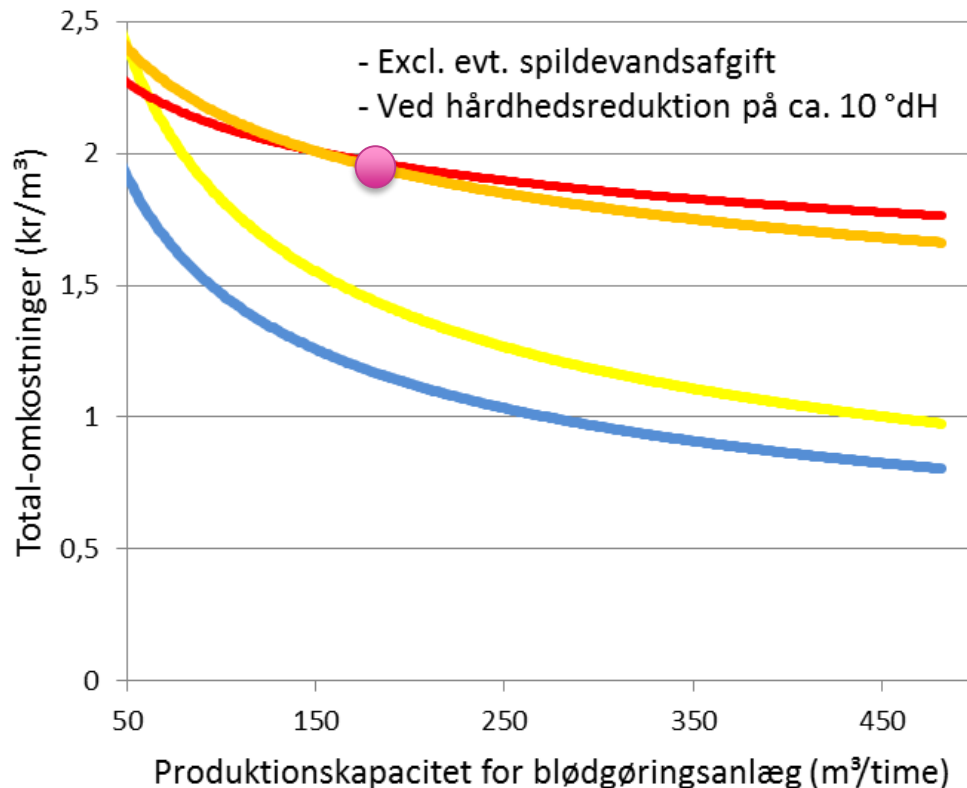

- Anpassung Antiscalantdosierung an Konzentration
- Kurze Konzentrationen
- Hydraul. Sprünge vermeiden (z.B. Druckleitung)
- Geeignetes Rohmaterial (z.B. PE)

Sammenligning af teknologier

Teknologi		Kalkpille	Ionbytning	CARIX	Membran	Elektrolyse
Typisk kapacitet	m ³ /time	50 – 2.000	< 200	25 – 600	< 500	< 300
Typisk tilsætningsstof	-	Basisk kemikalie, kvarts sand, syre	Salt (NaCl)	Kuldioxid	Anti-scalant	'Strøm'
Restprodukter	-	Kalkpiller	Saltholdigt vand	Saltholdigt vand	Saltholdigt vand	Kalkslam
Tilknyttede teknologier	Typisk	Kuldioxid dosering, sandvask, UV	UV	Kuldioxid afgasser	Afgasser/kalkfilter	Evt. UV
Spildevand	Vejl. %	1	2 – 5	3 – 10	10 – 15	1
Placering i vandbehandling	Typisk	Før filtrering	Efter filtrering	Efter filtrering	Efter filtrering	Efter filtrering
On-line overvågning	Eks.	Turbiditet, pH, ledningsevne, hårdhed	Ledningsevne, hårdhed	Ledningsevne, pH, hårdhed	Ledningsevne, pH, hårdhed	Turbiditet, hårdhed, ledningsevne
Kompleksitet	-	Høj	Lav	Middel	Middel	Lav/middel
Pasningsbehov	-	Stort	Lille	Lille	Lille	Mellem
Areal/højdekrav	-	Stort	Lille/mellem	Mellem	Lille	Mellem/stor

Overslag på udgifter til blødgøringsanlæg

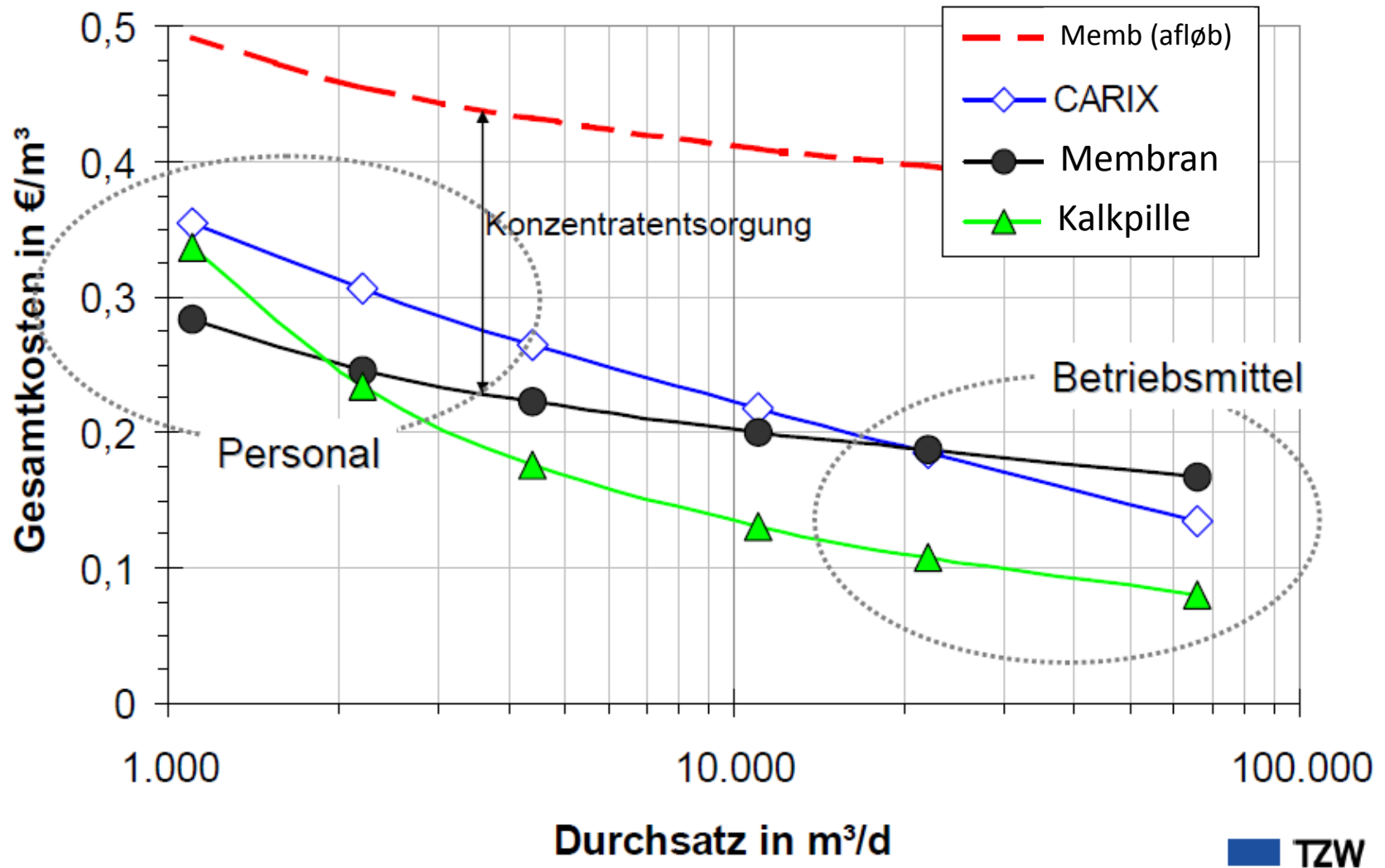
- Elektrolytisk
- Kalkpille
- Membran
- CARIX
- Ionbytning

Forudsætninger:

- For- og/eller efterbehandling foretages i eksisterende vandværk uden ombygning
- Bygning for blødgøringsanlæg uden specielt arkitektonisk udtryk
- Standardkomponenter i anlægget
- Bygning levetid på 40 år
- Maskin/el levetid på 25 år
- Rente 3%

Økonomisk overslag: Tyske erfaringer

§21 – Myndigheder - der skal ansøges !

Inden et blødgøringsanlæg opføres kræves der ansøgning og godkendelse om etablering af anlæg iht. Vandforsyningslovens § 21.

Myndighed er Kommunen.

Ansøgningen skal iht §14 i bekendtgørelse om vandindvinding og vandforsyning bl.a. indeholde:

1. Analyser af råvandet
2. Beskrivelse af anlæggets indretning
3. Redegørelse for anlæggets placering
4. Beskrivelser og tegninger af behandlingsanlægget
5. Oplysninger om afledning af skyllevand og bortskaffelse af restprodukter
6. Teknisk, økonomisk og miljømæssig redegørelse for valget af vandbehandling
7. M.m.

Myndigheder

Derudover skal der eventuelt yderligere ansøges om:

- Byggetilladelse
- Udledningstilladelse til kloak
- Udledningstilladelse til recipient
- .....

Og der bliver stillet diverse krav: →

Vandforsyningen skal til enhver tid overholde gældende krav fra myndighederne

- F.eks. Bekendtgørelse om vandkvalitet og tilsyn med vandforsyningsanlæg (BEK nr. 1068 af 23/08/2018)
- Og særskilt tilladelse, da der er tale om udvidet vandbehandling (§21)

Tilladelsen indeholder en række vilkår til blandt andet overvågning af vandkvaliteten og afrapportering til myndigheden

- Årlig afrapportering af vandkvalitetsdata, nedbrud, udledninger, spild, kemikalieforbrug etc.

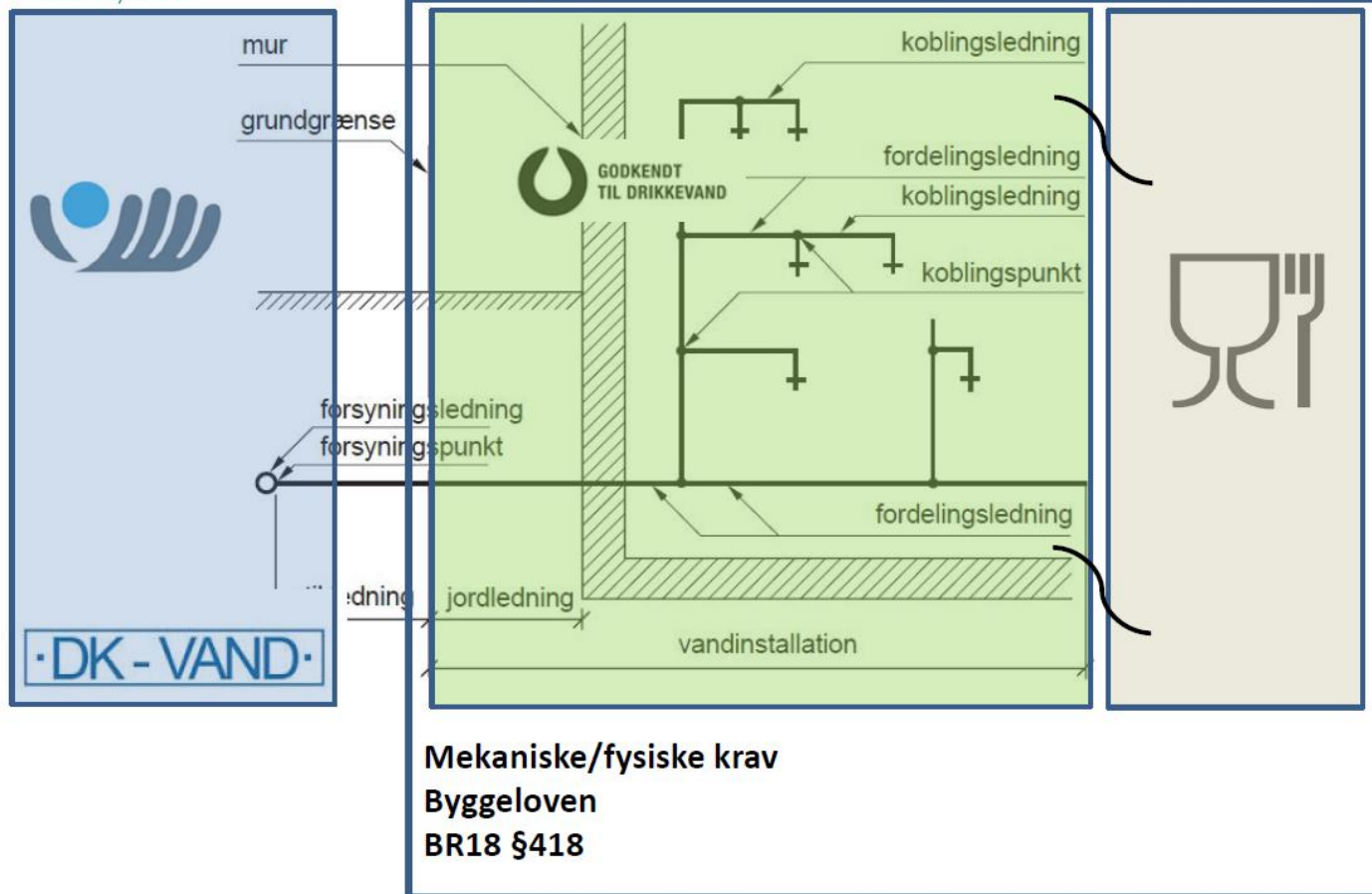
Materialer og krav ift. drikkevand

Mærkning og ansvar i Danmark

Miljø- og Fødevarerministeriet
Naturstyrelsen

Trafik- og Byggestyrelsen
Danish Transport and Construction Agency

Miljø- og Fødevarerministeriet
Fødevarerstyrelsen

Udstyr og drikkevandsgodkendelser

Bygninger: www.godkendttildrikkevand.dk

Den 1. juli 2016 trådte bekendtgørelse nr. 1007 om markedsføring og salg af byggevarer i kontakt med drikkevand i kraft. Fabriksfremstillede byggevarer, herunder f.eks. vandhaner og armaturer og andre byggevarer, som er i kontakt med det kolde drikkevand, der er placeret fra indgang til ejendom og frem til tapstedet og er en fast del af drikkevandsinstallationen, er omfattet af reglerne:

- godkendt i den danske [GDV-ordning](#) eller
- certificeret i Tyskland med et [DVGW-certifikat](#) eller
- godkendt i Holland med en [ATA-godkendelse/The KIWA Water Mark](#) eller
- typegodkendt i Sverige af enten [RISE](#) eller [KIWA Sverige](#)

Vandforsyningen: www.dk-vand.org

DK Vand certificering startede den 23/8 – 2017. Den grundlæggende idé bag certificeringen af produkter til drikkevand er, at der er dokumentation for, at produkterne ikke afgiver skadelige stoffer, smag eller lugt (positivliste).

Ex: HOFOR's krav til materialer i kontakt med drikkevand:

- certificeret i Tyskland med et [KTW/DVGW-certifikat](#) eller
- godkendt i Holland med en [ATA-godkendelse/The KIWA Water Mark](#) eller
- Godkendt i USA efter ANSI / NSF61

Yderligere fokuspunkter ved blødgøring

- Efteruddannelse af sagsbehandlere og rådgivere/leverandører er nødvendig for minimering af risici
- Efteruddannelse af driftsfolk på forsyninger til pasning af kemiske procesanlæg med kemikaliehåndtering og øget on-line overvågning og rapportering til myndigheder.
- Delvis udbredelse af blødgøring i forsyningsområdet
  - Nogle forbrugere får dagligt varierende hårdhed
  - Nogle forbrugere får ikke leveret blødgjort vand og betaler for at andre får blødgjort vand

TAK FOR OPMÆRKSOMHEDEN

